GODINA XII. U ZAGREBU, TRAVANJ 1929. BROJ 8.

OMLADINA

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJOŠKOLSKE MLADEŽI

Đuro Vilović:

RAD ZA NAROD.

Kuzma Petković bio je najmlađi đak sedmoga razreda. Imao je u svemu sedamnaest godina. Učio je odlično, vladao se za prvu ocjenu, a kad je stekao malo vremena, najradije se igrao orgulja. To je činio na taj način, što bi zadjenuo u dasku desetak šiljaka od pera i onda ih trzao, izazivao glasove i neopisivo uživao u svirci polomljenih i zabodenih pera. Čeznuo je uvijek za čarobnim, a čarobno bi mu bilo sve, što je novo i što je izazivalo neku pustolovinu nedoigranog djetinjstva.

Jednog je dana netko od gospode profesora govorio o tome, kako je naš narod zaostao. Naš čovjek ne zna zapravo, ni kojoj naciji pripada, i koja su njegova prava. On se boji svakoga u građanskom kroju. U svakomu vidi svog neprijatelja, koji mu može i da naškodi.

— Momci, i vas čeka jedan dio tog posla, da narod poučite, da mu otvorite oči i da mu pokažete, kako je slatko i slavno biti čovjek. Treba svoj narod voljeti, treba raditi za njega, a ja to od vas i očekujem. Kad se prvi put sastanemo iza velikih praznika, svaki od vas treba da me izvijesti, što je pokušao da učini za narod. Pripominjem, da će taj izvještaj biti za mene mjerilo zrelosti.

— I utjecat će na maturi? upitao je netko iz razreda zaprepašten.

— Svakako. Nedvoumno, potvrdio je profesor i svršio svoj sat.

Njegovim odlaskom nasta duga, tjeskobna stanka u razredu.

— Eto na, sad ga imamo.

— Ima li to u nekoj knjizi?

— Svakako ima, jer čega ima na svijetu, što nema u knjizi, ali tko bi znao, u kojoj?

— Da pitamo profesora.

— Moj mudrače, da ti još napiše izvještaj. To je baš ono, što treba biti zreo i nešto početi bez knjige...

— Početi? Početi, to se lako kaže...

— Šta umirete? To je vrlo jednostavna stvar. Treba zaći u narod i s njime razgovarati. Iz razgovora odmah vidiš, što on zna, a što ne zna. Ono, što ne zna, to mu treba objasniti, protumačiti mu, poučiti ga.

Đaci odahnuše. Sad su svi znali, u čemu je zadatak. Svi su već polako tražili i ispitivali, kud koji da krene.

— Poći pa ići. Nekud ćeš već zaći u narod...

Začas je nahrupila u razred živahnost i oduševljenje. Svi su se više manje gledali u ulozi đaka grabancijaša, koji obilazi po svijetu i ljude uči mudrosti. Živahnost nije popustila ni idućega sata, a profesor je opazio, da je razred danas nesabran i da nitko ne prati njegova izlaganja.

— Dobro, ali se čuvajte idućega sata. Ispitivat ću...

Ocjene su bile već ispisane, i nitko se nije ozbiljno pobojao drugoga sata. Praznici su nastupili.

Kuzma je nekolicinu drugova molio, da ga izvijeste o svom radu za narod, pa će i on nešto početi. Čekao je i čekao, ali pisma nijesu nikako dolazila. Već je prošla i prva polovina velikih praznika, a Kuzma nije ni o kome ništa znao i ništa o tome, kako bi počeo da radi za narod. Postao je nujan, žalostan i ponešto nervozan.

— Treba početi... Govorio je sam sebi.

— Ali kako? Mučio se odmah i s tim pitanjem.

— Poći pa ići...

U najvećem povjerenju kazao je u kuhinji, da mu se spremi jelo, jer da ide daleko na izlet.

— Kuda?

— Daleko, strašno daleko, moram da tražim narod.

U kuhinji nijesu ništa razumjeli, ali ga nijesu ništa ni pitali. Bilo im je prilično jasno, da je to neka školska mudrost i pustili su ga da ostane s njome i s prenatrpanom torbom jestvina.

Sa strahom i tjeskobom krene od kuće. Išao je cestom pognut pod težinom torbe i teške misli: kako da počne.

Nije dugo pješačio. Još na putu prvog kilometra sretne jednu grupu seoskih žena, koje su nosile mlijeko u grad. Išle su u grupi, mlade, razbrbljane i vesele.

Jedna je nešto bučno pripovijedala, a druge su se kikotale.

Prošle su mimo njega, a da ga i ne pogledaše.

Kuzma zastane i gledaše za njima. Eto one odlaze, a on ih nije ni pozdravio. Nije im ni riječi rekao, a sve su same žene iz naroda.

Da se okrene i potrči za njima? One ga ne poznaju, ni on njih. Što da im kaže? On nije nalazio ništa. Mogao bi samo da kaže: Dobar dan. Kuda idete? Rekle bi mu, da idu u grad, što on i sam zna, a zna, i zašto idu.

Pusti ih da odu, ali će se svakako ponijeti drugačije, kad sretne nekog novog.

Ni trista metara udaljenosti nije bilo između grupe žena, koje odoše, i grupe seljaka, koji su dolazili. Bili su to sami zreliji ljudi. Jedni su jahali na samarima, a drugi su uz njih hodali pješice. Išli su brzim korakom.

Kuzma prikupi svu smionost. Išao je posred ceste, da ga ne mimoiđu. Seljaci videći mladog gospodina, kako zamišljeno ide sredinom ceste, ugnuše se kraju i lijepo ga pozdraviše:

— Dobro jutro, mladi gospodine...

— Dobro jutro, dobri ljudi. Odzdravi sretan Kuzma. — Dobro jutro, a kuda to vi idete?

— U grad za poslom. Netko po so, netko po petrolej, a nekoga bogme zovu i na sud.

Kuzma je iscrpio svoja pitanja, seljaci odgovore i raziđoše se...

— Odoše i ovi... Kuzma osta nasred puta očajan. Obuze ga slabost i ostavi svaka nada. Osjeti klonulost u nogama i težinu u glavi. Počne da ga obuzima opća slabost. Pokušao je krenuti naprijed, ali nije išlo. Spusti se kraj puta i stane gorko plakati.

— Što je, krasni mladiću? pitala ga je neka mlada žena i zaustavila se pokraj njega. Ona se vraćala iz grada s punom košarom. — Zar te je što zaboljelo? Valjada si prerano ustao, moj golube, a nenavikao... Boli li te glava?

Kuzma pogleda ženu i učini mu se, da je vrlo dobra i blaga.

— Da, obuzela me slabost.

— Slabost? To je lako. Žena spusti košaru na zemlju i stane po njoj da prebira. — Odmah će ti biti bolje. Nabavila sam ja za takve nevoljice lijek, koji diže, diže, kao da rukom iščupaš svaku bol. Malo rakijice od trava, ali dobra, i pomaže kao i medicina. Ne pušta travarica maha glavobolji ni želucu ne da ni da pisne...

Evo... Izdigne ona sretno i slavodobitno malu kratku flašicu, s dugim vratom.

— Potegni, golube, ne žali, ostat će dosta i za naše bolesti...

Kuzmu obuze drhtavica od zaprepašćenja. Tako je mnogo i nebrojeno puta čuo u razredu, kako je rakija najveći neprijatelj, krvnik i grob našeg naroda. Rakija sije idiote i kretene po našim selima. Rakija ubrzava rapidno degeneraciju, a on bi sada trebao da i sam pije taj otrov.

Jedno mu je ipak bilo jasno, da mu žena pruža požrtvovno i sestrinski tu dugovratu flašicu. Kako bi to bilo, da joj kaže, što misli o rakiji i da odbije to njezino dobro djelo? To bi bila prava surovost. On to nije mogao da učini, a nije htio ni da primi ponuđenu rakiju.

U strašnoj borbi i neodlučnosti prođe čas, dva. Žena je držala ispruženu flašu, a Kuzma je držao rukama svoju duboko prignutu unesrećenu glavu...

— Joj, boli... Jaukao je, kao da ne prihvaća flašu od silnih bolova.

— Gucni, rano moja, odmah će ti popustiti...

— Joj, ne mogu, grsti mi se, povratio bih.

— Baš, baš... to i jest ono, što traži rakiju. Gucni, momče, i da vidiš, kao da ti je netko rukom stresao. Samo gucni. Nutka ga žena i stoji pred njim s pruženom flašom.

Kuzma podigne oči i pogleda je ponovo. Lijepa i dobra kao Samarijka. Nikad ga nije čula ni vidjela, a tu stoji i pruža mu nešto, što ona toliko treba i što je pribavila za svoje zdravlje.

Kuzma nije mogao taj čas drugo, nego da primi pruženu flašu i da gucne. Kratko s gnušanjem i bolom spusti nekoliko kapi niz jezik.

— Još, još, ne žali. Sve se može opet nabaviti, a zdravlje nikada, kad se izgubi. Ništa ti mene ne žali, moj golube, potegni, potegni... Ne ću ja osiromašiti gucajem rakije. Odmah je bolje...

— Bolje je, reče Kuzma iz pristojnosti.

— Znala sam ja, slavila je slavlje dobra Samarijka. — Prava travarica. Još potegni, momče, još...

— Ne, hvala, sad mi je posve dobro...

Krenu naprijed zajedno. Žena je putem hvalila rakiju. Nabrajala je pojedine svoje slabe časove, koje je sve izliječila rakija... To je trajalo ravno tri kilometra hoda. Ostalo je dosta vremena da se Kuzma sabere i skupi snage:

— Da, ali rakija je i otrov...

— Najgori, što ga je Bog stvorio. Ona raskapa domove, ona trpa ljude pod ledinu. Ona je nesreća žena i bijeda djece.

— Zar i vi tako mislite?

— Oj, dušo moja, svašta sam ja vidjela, što je rakija učinila. Kuća je nestalo i pjesme iz sela i ljudi kao divova...

— Pa ipak je pijete...?

— S mjerom. Mjera je lijepa, bez mjere je smrt i prokletstvo...

— A znate li vi čitati?

— Ne znam, dijete...

— Ne znati čitati znači biti slijep kod rođenih zdravih očiju — prihvaća žarko Kuzma i zanosi se za pismenošću. Sve ono i onako, kako je čuo i čitao. Žena je prihvatila da hvali pismenost. Ona ima sina, i sin će jednom bti odveden u vojnike. Pisat će joj, a ona će morati da traži susjeda, da ga moli i da mu dar ponese, neka joj pročita sinovlje pismo. Treba dvostruk dar, da i napiše sinu pismo...

— Pa zašto ne naučite?

— Kad sam u djetinjstvu imala vremena, nijesam imala škole. Sad nemam vremena... Poslovi, pa šta da radim...

Došli su u selo. Pred samom crkvom nečija su kola upala u rupčagu nasred ceste. Ljudi su se okupili, gurali kola i strašno su tukli konje, da povuku.

— Nemojte ih biti! klikne Kuzma. — Životinja životinju bije. Rekao je ono, što je toliko puta pročitao nad jednom propagandističkom slikom društva za zaštitu životinja.

Ljudi se prenuše. — Mi smo životinje? Okupiše ga krvavim pogledima i bijesnim riječima.

— Da upregnemo njega, neka pomogne uvriježenim konjima, predloži netko s otvorenom porugom.

— Dajte gospodičiću mira, neka ide...

— Maknite se.

— Idite za svojim poslom...

Propustiše ga u krajnjem neprijateljstvu i nemilosti...

— Teško si ih uvrijedio, momče. Da je to netko od naših rekao, slabo bi se proveo. Dobro je, što si stranac...

— Ja nijesam stranac... iznenadi se Kuzma.

Žena ga povede i predstavi učitelju. Sjedio je na verandi svog stana u školi i branio se od muha.

— Dobar dan! Što vi to radite, gospodine učitelju? pozdravi Kuzma.

— Tjeram muhe. Nakupilo ih se i ne dadu mi da uživam hladovine...

— A imate i punu flašu?

— Sparno je, pa je žeđa.

— Kuda ćete naveče, kad zahladi?

— Malo ću da prošećem po hladovini. Tako kao i svaki praznički dan. Prolazi on teško i monotono, da bi čovjek samo plakao, kad ne bi imao moći, da se privikne i priljubi prilikama. Do očaja je sitan i monoton taj seoski život, jadao se učitelj. — Nigdje nikoga, nigdje ništa, što bi čovjeka rastreslo i zabavilo.

— A radite li za narod?

— Deset mjeseci se konjski radi, a sad se polako opružaju nervi, da bi se opet prihvatio posao.

— Naši učitelji mehanički vrše svoje dužnosti, da se zadovolji obavezama i da se izbjegne prijekoru. U narodu zaostalu i neuku guraju birokratski svoje dane. Brane se od muha i natakaju hladna pića... Narod propada u pijanstvu i neznanju, ponavljao je Kuzma jednu stavku predavanja onog istog profesora, koji ga je uputio na ovaj današnji njegov rad za narod.

Učitelj naglo problijedi. Ustane i kratkom trpkošću pokaza rukom...

— Vidite li, mladi gospodine, to je cesta, kojom ste došli. Ona vodi natrag u grad, a vodi i naprijed u drugo selo. Birajte po volji... Odmah je zatim ustao, unišao u stan i zatvorio vrata za sobom...

Bolan, skršen, raskomadan vraćao se kući...

— Sve je propalo. Ja sam propao čovjek...

Pun gorčine i nemoći odmicao je kilometrima dugu prašnu cestu, koja je vodila u grad.

— Što ću da izvijestim? Ne će biti zrelosti...

LIJEPA KNJIŽEVNOST

Tonko Šoljan:

PJESMA RANOG PROLJEĆA.

Pupovi tek izmiliše
Ko zubići u čeda malena.
Još nema pčele ni lepira šarena,
Ni cvijeća, da zamiriše,
Al ptica svaka već osjeća proljeće:
Haj, ševe opet pjevaju pjesme zanosne,
Sjenice male pjevaju pjesme kliktave,
Brglijezi brzi pjevaju pjesme vatrene,
Tisuće zeba pjevaju pjesme ljubavne.
Priroda sluti buduće zrake sunčane.
Oh, crna zemlja tada će cvijećem izbiti,
U male čaške miris i nektar izliti,
I sto lepira na to će cvijeće sjedati
I do sto pčela medeni nektar sisati,
Gole će grane sjenato lišće dobiti
I u njem do sto mekanih gnijezda sakriti.
Al ptičice ove prestat će žarko kliktati:
— — — — — — — — — — — — —
Iz gnijezda češće ptići će mali ciktati.

Jagoda Truhelka:

ĐORĐO DRVOSJEČA.

VII.

Bio je Đorđo rodom Istranin. Otac mu je imao kamenu kućicu među golim kršem, više kuće nešto vinove lozice, naokolo nekoliko maslina i dvije tri smokve. Živjelo se siromaški, ama hranilo ih more i one dvije tri ovčice i kozice, što su ih djeca naizmjence čuvala na paši. Najveća djeca pratila su oca na ribolovu dolje na moru, koje si mogao od kuće taman da dohvatiš kamenom. Ali Đorđa rano vuklo more k sebi, da se na njemu poveze u daleki svijet. Roditelji nijesu ga puštali, jer su im već dva sina otišla i nijesu se vratila, a on je sada bio jedinac. Kako će da ih ostavi stare i samohrane? No on nije slušao, već jednoga dana uteče — žalosna mu majka! — na jedrenjači jednog njihova susjeda i petnaest godina nije vidio rodna kraja — a bila mu je četrnaesta prošla, kad se s njim rastao! Obišao je dobar dio svijeta sve jedrenjačom, jer onda je bilo još malo parnjača. Tri je brodoloma preturio. Jednom je godinu i pô lutao po Tihom oceanu sve od lađe na lađu, od otoka na otok. Puno je zla prepatio, gladovao, bolovao, ali najviše ga uvijek boljelo srce za rodnim domom, za ocem i majkom, koje je tako gorko ucvilio. Jer makar je uvijek opet našao i dobrih ljudi, koji mu nijesu dali da sasvim pogine, ipak tuđi svijet nije svoj i većinom je tvrd i hladan. Nitko mu nije za svih petnaest godina lutanja progovorio dobre riječi, nitko ga nije milo susretao. I kad je osjetio, da više ne može da živi daleko od doma i roda, krene put kući s ono nešto prištеđene muke svoje — ali kuće više ne nađe, to jest, zidovi su bili i krov, ali u njoj tuđi ljudi, a otac i mati od tuge za njim otišli u vječnost.

Tu je sada Đorđo ušutio. I ostali su šutjeli, pa i Dragoš, ali samo zamalo. Jer neka ga je pri svršetku nešto uštinulo pod prslučićem, i on morao da pogleda u sobu na svoju mamicu, što je kod lampe krpala dječje haljine, pa je upravo

mislio, da bi skočio k njoj, da je popipa, je li to ona zbilja još živa i zdrava, ali je jača bila njegova želja za Đorđinom pričom i nije mu dala da se od njega odmakne i — ne dao Bog — pa da na njegovo mjesto stane čak Ćiro i Anica! I tako ostade.

Osim toga bilo je sasvim naravski, da se naša djeca nijesu mogla niti htjela da zadovolje s ovakovom kratkom i suhoparnom pripoviješću. I zato otvori Dragoš ovaj razgovor. Potegne Đorđa za rukav i pozapita:

— Ali vi ste rekli, da ćete pričati, kako ste bili u Americi.

— Ha, bio i u Americi, u Meksiku, u Kaliforniji —

— Aha u Kaliforniji! A šta ste tamo radili?

Đorđo: — Kopao sam zlato.

Dragoš zine: — Kopali ste zlato! Jeste li ga puno našli?

Đorđo: — I našao i opet izgubio.

Dragoš zine ponovo: — O, izgubio! A zašto ste izgubili?

Ćiro: — Šuti, sad ja pitam. Je li, dragi Đorđo, jeste li bili na Robinzonovu otoku?

Dragoš odgurne Ćira i zavapi strastveno:

— Ja ću pitati Đorđa, jeste li bili na Robinzonovu otoku?

Đorđo se počeše za uhom. Jamačno nije nikada još ni čuo za taj otok. Zato odgovori oprezno:

— Bio sam na otoku Borneu...

— Aha, prihvati Ćiro, to je jedan otok u Sundajskom arhipelagu. Onda ste bili blizu Indiji! To je istom zemlja! Zar ne, čiča Đorđo, tamo ima strahovito velikih zmija i aždaja i slonova. Jeste li vidjeli kojega? Znate, imaju vam velike klapave uši.

I na to — ama čisto nehotice — svi pogledavaju u Đorđine uši; jer i te su bile nekako klapave i još je na lijevom visjela velika naušnica sa crnčevom glavom. Srećom, on to nije primijetio, samo zatrepće okom.

Da, on je vidio i slonova i zmija i velikih guštera, što se zovu krokodili.

— O krokodil! — s velikim će poštovanjem Dragoš i zagleda se pažljivo Đorđi u lice. A jeste li vidjeli i lava i i i kita?

— Kita? Đorđo nešto promrsi, moglo je biti i da i ne.

— Znate, produži Dragoš, kit kroz nos baca vodu vi-soko u zrak. Kao vodoskok. I čovjeka će kit progutati, da, tako je jak. Jest, istina je. Kristina je kazala. Zar ne, Kristina? pozove Dragoš svoju najpouzdaniju svjedokinju. Ona se bila zavukla u najdalji kut kraj ognjišta i polako čistila cipele. Kraj nje iza velikih željeznih vrata kamina zujala i ključala u velikom kotlu voda za kupanje, na zidiću ognjišta smotao se ridi mačak kao kolač i drijemao, suđe se na policama tiho sjajuckalo i očijukalo s lojanicom na stolu, jedinoj rasvjeti na tom večernjem sijelu.

Ali Kristina se nije odazvala Dragošu, samo Ćiro prihvati riječ i rekne:

— Idi, šta ti znaš, to je samo u bibliji kit progutao proroka Jonu. Kitovi ne hvataju ljude, to čine samo morski psi. Zar ne? Ali jeste li vidjeli ljudoždere? Ja sam čitao, u Robinzonu, da tamo ima divljih ljudi, što kolju žive ljude i peku ih na vatri pa pojedu.

— A jeste li vidjeli, vidjeli, zavrišti Dragoš, hoće da prestigne brata pa traži još žešću riječ od ljudoždera, ali je ne nađe.

— Ta pustite već jednom Đorđa na miru da priča dalje, opomene Anica svoju braću pa povuče Dragoša, da oslobodi Đorđu, kojega se bio prihvatio kao čičak.

— A, a je li lijepo voziti se po moru? zapita Dragoš još brže bolje, prije nego što će za nj nastupiti mučanje.

— Ha, kako kad: i jest i nije, odgovori Đorđo i zasja mu oko. Nešto je na njemu i u njemu čas-om oživjelo, i priča poteče glađe i slađe. Lijepo li vam je, kad ono nema ništa unaokolo već sama voda, pučina sinja. Izdaleka nestaje kraj i zemlja sa svojim gorama i šumama, vjetar zaduhne i ponese lađu sve dalje od svakog ljudskog sela i naselja. Jedra se nadmu, i lađa kliza po moru kao po ogledalu. Sunce sja, zrak miriše i svega te prožme: milina živjeti! A po noći istom...

— Zar nijeste po noći spavali? nije mogao Dragoš da obuzda svoju radoznalost.

— Nekad se i spava, nekad i ne spava, kad valja stražu čuvati.

— A zar na moru ima razbojnika i hajduka, da treba stražu čuvati? razvaljuje Dragoš uplašene oči.

— Može i to da bude, kakva razbojnička lađa.

— To su morski gusari, objasni Ćiro, zar ne, Đorđo?

— A-a čuvate li stražu s puškom na ramenu?

— S puškom baš i ne čuvamo, ono mi tamo nijesmo bili na ratnom brodu nego na jedrenjači.

— Aha! Pa kako onda čuvate stražu?

— Tako, malo hodamo po provi i gledamo, je li sve u redu: jesu li jedra dobro svezana, je li krmilar na svome mjestu...

— Aha, da nije možebit zaspao...

— Da, i onda sjednemo ili gdjegod stanemo pa gledamo na more, je li mirno i ne dolazi li kakav tuđi brod ili gledamo na nebo, kako se razapelo uokolo, naokolo kao crna modra čoha, a po njoj zvijezde sjajuckaju, kao da su od srebra, čisto nekad čuješ, kako zveckaju...

— Aala! čudi se Dragoš.

— ...brojimo ih i pitamo, koliko može biti sati noću, najposlije mislimo, kamo ćemo stići i što sada rade naši u dalekoj domovini pa se molimo Bogu za sretan put i sretan dolazak...

— Aa jeste li kad pali u more? pita neumorni Dragoš.

— Hvala Bogu, desilo se i to, čak i po nekoliko puta.

— Juh, kako ludo pitaš, rekne Anica. Vidiš, da je čio i zdrav.

Dragoš vidi. Ali hoće još nešto da zna:

—I i jeste li se jako bojali, kad ste pali u more?

— Šta bih se bojao? Ne bi ništa ni koristilo. U Božjoj smo bili ruci. Ali znalo je biti i mnogo strašno, a onda nije bilo nikako lijepo. Kad je tišina s malim vjetarcem, krotko je more kao umiljato janje, ali kad se uzduri i naljuti — onda

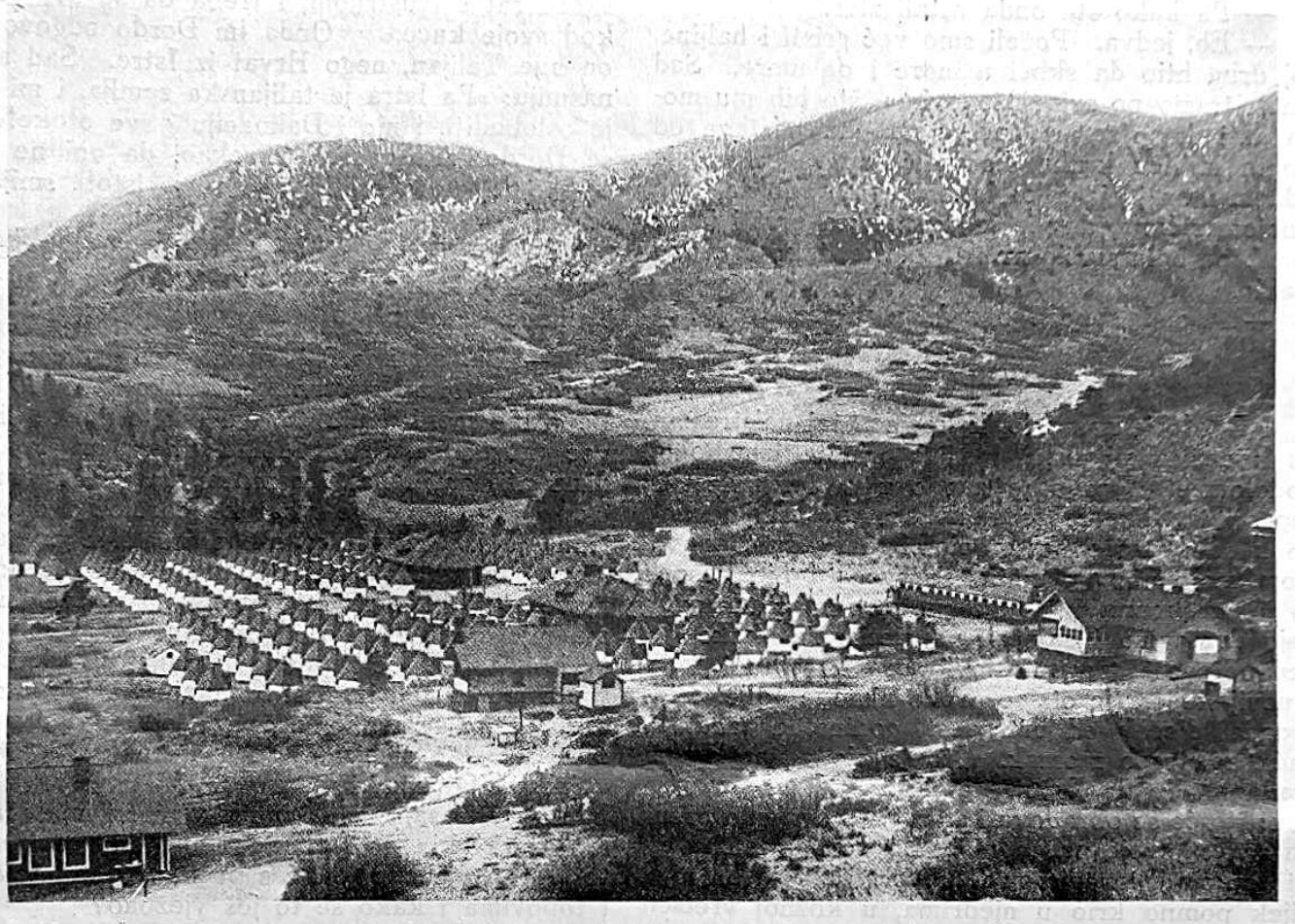

SANATORIJ, U KOJEM SVAKI BOLESNIK IMA SVOJU POSEBNU KUĆICU.
Ovaj se sanatorij nalazi u Colorado-gorju u Americi. Služi za liječenje tuberkoloznih drvosječa. U svrhu, da se izbjegne prijenos bolesti, ima svaki bolesnik vlastiti paviljon.

Bože pomozi! Dižu se valovi kao gora visoki, voda se pjeni i bije o lađu, diže je navrh vrha i baci je kao ljusku u crne dubine. Tako se ljuljamo gore, dolje, gore dolje, i nikada ne znamo, hoćemo li živi osvanuti na ovoj strašnoj ljuljački, ne će li nas zgnječiti vodeni bregovi. Po nebu se gone oblaci crni kao crni barjaci, munje se isprekrštavaju kao vatrena koplja, tutnje gromovi, vjetruština se ori, talasi mlate, urliču: urnebes, da zaglušiš. Baca se more krhkom lađom amo tamo, gore dolje, kao da je orah na rešetu, veslačima i kormilaru pucaju žile, puca srce od strave. I nema tu pomoći druge: upri ruke u vesla, a dušu preporuči Bogu, pa šta bude. Nekad se sjetiš svojih kod kuće, kako će te uzalud čekati, nedočekati, kad te pokrije debela vodurina zauvijek. I bude ti žao ostaviti svijet, izmoliš Očenaš i čekaš posljednji čas. I dovalja se grdan talas, stijena vodena do neba, ispopriječi se pred lađom, planina crna i kobna, puna ubojite sile, teška kao napast, urliče kao strahovita divlja neman i — onda se obori na lađu, poklopi je, progutne te...

— Jao! vrisne Dragoš i zaklopi rukama lice. A šta je onda bilo?

— I ne znaš više za sebe...—

Svečana tišina! Samo srca zastrepe.

— A kako ste onda? prvi kao uvijek prihvati Dragoš nit priče, da se ne bi prekinula.

— Dobro, Bogu hvala, nastavlja Đorđo. Pomogla Bogorodica i sveti Nikola. Digao me talas i ja zaplivam, borim se, voda me baca amo tamo igra se sa mnom kao sa slamkom. Nekako namjeri me sreća na izvrnut čamac, a to na njemu zajahao jedan od drugova mornara. Popnem se do njega i tako vazda gotovi, da nas voda iznova ne pograbi i ponese, dočekasmo zoru. Onda nekako izvratimo čamac, sjednemo unutra i rukama grabimo vodu iz njega. Našoj jedrenjači ni traga ni glasa. Život smo za čas spasli, ali šta smo mogli bez vesala i pošto je oluja prestala i more se umirilo?

— Pa da, i to je upravo tako bilo i s Robinzonom! uspe Ćiro. I kako ste se onda spasli?

Sjedili smo tako u čamcu i ljuljali se bez cilja po moru i nijesmo znali, na kojoj smo točki globusa.

— Aula! Globus — to je ona velika zemljana kugla u školi, je li tata? vikne Dragoš. Tamo su napisane sve zemlje, a gdje je, more, nema ništa. Ali sad pričajte dalje! Kako je još bilo?

— Da, i sad se pomalo i razvedrilo i sunce priždilo. I ako smo prije trpjeli od zime i vode, sada nas je počeo moriti glad i žeđa. Tri smo dana tako lutali po moru bez mrvice jela i kapi vode...

— Pa zar more nije voda? začudi se Dragoš.

— Idi, zar ne znaš, da je slana i da se ne može piti? učila seka Dragoša.

— Pa kako ste onda ostali živi?

— Eh, jedva. Počeli smo već gristi i haljine. Moj drug htio da skoči u more i da umre. Sad sam ja tražio po svim džepovima, što bih mu mogao dati da grize. I nađem na dnu postave od kaputa mrvicu kruha, komadić kore. Ja mu je dadnem i on ju je tako lakomo pograbio zajedno s mojom rukom, da me je ugrizao za prst i ja se odmah od bola srušio na dno barke, tako sam bio oslabio.

— A onda, onda? bez daha pitaše Dragoš.

VIII.

I Đorđo je nastavio, kako je u taj najstrašniji čas nadošla talijanska lađa i primila iznemogle brodolomce. Đorđo je zapao u tešku bolest i mnogo dana nije za sebe ništa znao. Kad je došao k sebi, našao se u bolnici, u gradu Genovi. Istom malo pomalo sjetio se svega i bio veseo, što je na kopnu i što će naskoro moći da vidi svoju domovinu i zavičaj. I sjetio se, kako je pred petnaest godina ostavio oca i majku i jako ih ucvijelio, jer je otišao preko njihove volje. Bio je onda dječak od četrnaest godina, a sada se vraća kao zreo momak. Što je bio željan doma i rada! I hvala Bogu, ne dolazi ni on praznih ruku; što će se obradovati starci njegovi, kad pred njih istrese svoje prištednje! Bit će im, dok žive! U to se sjeti, ta gdje su ti novci? Zar ih on nije uvijek pomno krio u njedrima, u kožnoj vrećici o uzici oko vrata? A sada? ni vrećice ni novca — ništa. Pita Đorđo bolničara i sve ostale, što su tamo bili, ali nitko ništa ne zna o kakovim novcima.

Sad se Đorđo strašno rasplakao. Dakle — došao, kako i pošao: pusta sirotinja, gotov prosjak! Ili izgubio, ili ga okrali.

Kad su ga otpustili iz bolnice, stao na ulicu, i nije znao, šta će, kuda će, kako li će. Srećom namjeri se u luci na svoga druga brodolomca. Bio je — Bepo, tako se zvao, — začudo dobro obučen i pri novcu. On ga pozove u jednu krčmu i tamo ga pogosti ručkom. »Ti si meni jednom mrvicom kruha spasao život, zato sam ja tebi dužan zahvalnost«, reče i pozove Đorđa, neka pođe s njim u tvornicu, tamo će biti posla i za nj. Ali Đorđa vuče srce kući više neko ikada. — »Pa šta ćeš i tamo?« pitaju ostali gosti, što su se tamo skupili, sve radnici i mornari, Talijani. »Bit će skoro rat s Austrijom, i treba da su svi Talijani kod svoje kuće.« Onda im Đorđo odgovori, da on nije Talijan, nego Hrvat iz Istre. Sad se oni nasmiju: »Pa Istra je talijanska zemlja, i mi ćemo je osloboditi, i nju i Dalmaciju i sve otoke!« Tu se Đorđo jako rasrdio i rekao, da oni ne misle osloboditi, nego oteti. »Pa to je isto!« smijali su se oni još više, »otimljemo svoje!«

— Gle, kako su bezobrazni, uplete se sada i Anica u pričanje. Sva je kipjela od gnjeva na te Talijane.

— Da, ali ima i čestitih među njima, uzme Đorđo da brani protivnike. Tako je i moj drug Bepo bio meni dobar. Da nije bilo njega, bio bih već onda nastradao. Momci nijesu prestajali zadirkivati, grdili nas i našu mornaricu, da nam je jedno ništa, bijedne ribarske barčice i da će ih jedna jedina talijanska oklopnjača sve podušiti u more. Ja sam naravski planuo i došlo je do tučnjave, pa bi me sigurno izboli na mrtvo ime, da me nije Bepo branio i najposlije izbavio. Onda mi je kazao, da je za mene najbolje, da odem kući. Nađe jedrenjaču iz Trsta, najmim se tamo za posadu i tako stignemo za četrnaest dana u Trst. No čim sam stao na kraj, kad li me pograbe i ture u vojnike. Otpremili me u Pulu — to je naša ratna luka — i tu sam učio i vježbao se tri mjeseca.

Naravski, sad je Dragoš htio da zna, kako se to Đorđo vježbao, da li s puškom i bajunetom ili i topovima i kako se to još vježbao?

No a Đorđo lijepo tumačio, kako uče rastavljati topove i opet sastavljati, čistiti, da se sjaju kao sunce i tako se pripravljali za rat.

— Rat! Dragoš se malone uduši od te riječi, tako mu je napunila usta. S poštovanjem se zagleda u Đorđa i rekne:

— A kako je onda bilo u ratu? Jeste li pucali u Talijane?

— Nijesmo baš ni odmah. Mornarica je još besposleno ležala u luci. Čuli smo, da je počeo rat s Prusijom i da su nas tamo potukli. Ali kad smo pobijedili u Lombardiji kod Kustoce, onda je bilo veliko veselje. Jer tu je bila vojska gotovo od samih Hrvata, mojih zemljaka iz Istre i Dalmacije i tamo su se odlikovali naši generali Rodić i Marojčić, i svi su nam naši starješine govorili, da ćemo i na moru pobijediti za stalno i u tvrdo, jer nas je bila većina Hrvata i u mornarici, a Hrvati su od starine junaci. (Svršit će se.)

Mato Rukavina:

DJECA.

Igraju se, a od sreće
Njihove oči postaše veće.

Jednom su crne i zdrave
Ko dvije krupne kupine gorske,
Drugom su opet mirisne i plave
Ko tišine morske.

I slušaju pažljivo, što im se priča.
Ćute.
Djeca!
Njihove krupne oči
Cvatu od modrih priča
I bježe za plavim vidicima . . .

Njihove duše mole
Kao sklopljene ruke, što se uzdižu k nebu
Njihova srca vole.

Zlatko Milković:

CRVENI JANEZ.

Sada je stajao nasred sobe, pune plamena i dima, i nije smogao toliko snage, da se zakloni ili zove u pomoć. On se tek osvijesti, kad mu jedan plameni jezik zahvati nogu i opržì ga. »Crveni Janez« osjeti, da mora bježati. U brzini dohvati svoj crveni, kao krv žarke boje ogrtač s kapucom, prebaci preko ramena i pobjegne van. Već je bilo skrajnje vrijeme, da je to učinio, jer je plamen već oblio svu sobu i jedna tavanica muklim štropotom složi se na tlo. Vatra prepali krov i u dugom, rumenom stupu poleti put neba. Sivo nebo ožarilo se ružičastom bojom i činilo se, kao da jutarnja zora sviće povrh Griča. Na tornju sv. Marka odbije dvanaesti sat o ponoći, a mjesec zablješti između rastrganih oblaka, nebo se stane pomalo vedriti, oblaci se raskidaju u manje ili veće hrpe i zaplove nebom. Snijeg je prestao padati, ali vjetar je duvao još jače negoli prije.

Krvnik ostavi gričke zidine i pođe snijegom. Kamo?! Sam nije znao, kuda ide, već je išao onamo, kamo su ga noge nosile. Išao je nizbrdice, a kada se nađe podno gričkog brežuljka, okrene se i pogleda spram grada. Goruće kuće nije mogao vidjeti, ali je vidio laganu ružičastu maglu, kako plovi povrh garišta. I do sada još neviđeno čudo — jedna suza krupna i vruća skotrlja se niz starčevo lice, zaustavi se na raščupanoj bradi i sledi se u kapljicu leda slična kristalu. »Crveni Janez« zastidi se sam sebe, jer je to bila prva suza, koja je kanula iz njegova oka; naglo rukom obriše oči i pođe dalje.

Kamo!

Naprijed... samo naprijed, što dalje od prokletog mjesta. Još je čuo zvuk trube sa zidina i zveket loterščaka, kada su spazili vatru u gradu, a zatim zašumi vjetar i zavlada gluha tišina oko starca. Pred njim se prostiralo veliko i ravno polje sasma pokriveno snijegom i zeleno-bijelo na mjesečini. Vjetar, koji je duvao poljem, činio je brazde u snijegu, da se činilo, kao da se nepregledno bijelo more širi pred njim sa svim svojim valićima i vrtlozima. Iza njegovih leđa na sjeveru zaklapao je horizont dugi i visoki niz crnih gradskih zidina, koje su se stapale s još crnjim nebom u jednu jedinu cjelinu. A pred njim je bila bijela ravnica, samo se gdjegdje crnilo koje osušeno stablo, sa svojom crninom i granama, što su stršile poput aveti, i stale nasred puta, da zapriječe bjeguncu bijeg.

»Crveni Janez« cvokotao je od zime zubima, dah mu se ledio na ustima, a uši su ga boljele, da je mislio, otpast će mu. I tako je u svome crvenom ogrtaču obliven mjesečinom i posipan snijegom trčao naprijed... uvijek naprijed. Bogzna, kako bi daleko došao te noći, da mu Sava ne presiječe put. Bila je mutna, crna i široka, kao da samo crnilo teče između snježnih obala, a duboko — duboko negdje u sredini titrala je sjajna slika mjeseca.

On se zaustavi na obali, voda se razlila po obalama u manje i veće rukave, koji su bili gotovo svi prekriveni ledom. Bilo je krasno pogledati ovaj led, kako se cakli poput zrcala na mjesečini i lome blistave zrake pod pravim kutom. U neizmjernosti su izvirale, u neizmjernost su i odlazile.

»Crveni Janez« baš se bio zaustavio kod prijelaza »Zlatnog broda« i zovne vozara, da ga preveze na drugu obalu. Malena drvena kućica, sva okružena snijegom, bila je tamna, pa je dugo trebalo, dok je krvniku uspjelo probuditi stanovnike. Jedan prozor se zasvijetli rumenkastim svijetlom i začuje se buka. Nakon pet minuta pomoli se na vratima jedan dječak, sigurno pomagač staroga vozara, sav zamotan u runjavu bundu. Zijevne nekoliko puta, potraži u tami krvnika i pozove ga sa sobom. »Crveni Janez« slijedio ga bez ijedne riječi, dok su došli do splavi, koja se zarila u led.

— »Dido!« počne dječak: — »znaš li da prijevoz noću stoji pet krajcara?«

»Znam, znam, momče!«

»Imaš li toliko novaca?«

»Imam«.

Dječak razveže uže na splavi i zamahne veslom. Led zaškripi, i »Zlatni brod« otisne se na Savu. Voda zabruji oko njega, zapjeni se i poprska putnicima noge. Dječak se opet okrene spram krvnika.

»Dida, a zašto ti o ponoći ostavljaš Grič?«

»Zašto?... Ne znam«.

Dječak raširi začuđeno oči, pokaže prstom na čelo, kao da hoće pokazati, da je starac lud, i ne reče više ništa. Splav je sve više odmicala na sredinu rijeke, voda je bila sve nemirnija, puna valova i virova, a vjetar je fićukao kao lud.

Stari Janez gubio se opet u svojim mislima i sjedio je na rubu splavi. Oči su mu se mutile, dah mu je stajao, i on je vidio samo rasvijetljeni mjesec u crnoj vodi. Sve je oko njega bilo crno, samo se mjesec sjajio, i on se instiktivno nagne spram njega.

»Dido! Kuda se to naginješ?!« zaviče prestrašeno dječak, kada je vidio, kako se starac sve više i više naginje k razini vode. No »crveni Janez« nije ga čuo. On se nagibao sve više i više, a da nije vidio opasnost, u kojoj je lebdio. Vanjska ćutila kao da su mu obamrla, — niti je šta vidio, niti čuo. Sve je bilo crno — sve je bilo gluho. Nije više uopće osjetio, kako mu ledeni valovi peru čelo.

»Dida, ne naginji se tako, jer ćeš pasti u vodu!« klikne po drugi put dječak, no sada već sa prizvukom straha. Pobojao se čudnog starčeva vladanja. Janez se naginjao sve više i više k vodi. Najednom se zaljulja lijevo i desno i...

»Dida!... Dida!!...«

Mali splavar prestrašeno vrisne i skoči na noge. »Crveni Janez« pao je u Savu, a valovi se burno preliju preko njegova tijela. Na onom mjestu, gdje je potonuo igrao je površinom maleni vir, nekoliko mjehurića zraka uzdignu se van. Zatim se sve smiri, samo je crveni ogrtač plovio valovima i nestajao u noći sličan duši pokojnoga...

Dječaka oblije hladan znoj, prestrašeno se prekrsti i naglo zavesla natrag na obalu.

KLASIČNA DJELA SVJETSKE KNJIŽEVNOSTI

Dr. I. S.:

UPTON SINCLAIR: PETROLEJ.

Upton Sinclair danas je jedan od najčitanijih američkih pisaca. Čitaju ga mozda više kod nas u Evropi, nego u samoj njegovoj domovini — Americi. Njegova djela imaju socijalno-politički značaj, i u njima se zrcali život američkog društva onakav, kakav on uistinu jest i bez onih uljepšavanja, na kakva smo navikli slušati o zemlji dolara. Autor iznosi sve crne strane američkog društva, prikazujući s jedne strane bijedni život američkih radnika, a naročito useljenika, a s druge strane nezasitljivu požudu američkih magnata za beskrajnim obogaćivanjem, koje se čini bez ikakvih obzira prema bližnjemu, i za koji su opravdana sva sredstva, koja vode cilju. Upravo radi toga Sinclair nije ni popularan u Americi, barem ne kod američkih bogataša, koje je on u svojim mnogobrojnim romanima nemilosrdno žigosao.

Sinclair se rodio 1878. u Baltimoru, gdje je svršio nižu školu, a zatim je otišao u New-York, gdje je polazio više škole. Međutim kao đak nije bio baš najbolji, jer je studirao samo ono, što mu se sviđalo. Najviše se bavio čitanjem lijepe književnosti i proučavanjem sociologije i političke ekonomije. Kako je bio siromah, to se već od svoje najranije mladosti (12 godina) počeo baviti pisanjem. Pisao je različne stvari: pjesmice, humoreske, pripovijesti i sve drugo, na čemu bi mogao što zaraditi, da se održi. Istom kad je napisao svoj glasoviti roman čikaških klaonica, »M o č v a r u«, uspio je da zainteresira za sebe širu javnost. Roman je izazvao veliku senzaciju, jer su u njemu iznesene mnoge nevaljanštine, što su ih vršili vlasnici čikaških klaonica, iskorišćujući najsurovije svoje radništvo i dajući publici lošu i pokvarenu robu.On sam je godinu dana radio kao prosti radnik u tim klaonicama, pa je kroz to vrijeme imao prilike da se dobro upozna sa svim onim, što se u njima događa. Poslije »Močvare« slijedio je čitav niz romana, koji sami za sebe sačinjavaju čitavu biblioteku.

Najvažnija su Sinclairova djela »R o p s t v o« (opisuje borbu južnih i sjevernih američkih država za dokinuće ropstva), »K r a l j u g a l j« (prikazuje život u američkim rudnicima), »I n d u s t r i j s k i b a r u n« (iznosi tip američkog financijskog magnata), »100%«, »J i m m i e H i g g i n s« (prikazuje tip američkog radnika). Jedan od najljepših njegovih romana jest »P e t r o l e j«, kojega ćemo sadržaj donijeti. Pred kratko vrijeme izašao je iz štampe njegov najnoviji roman »B o s t o n«, u kome se prikazuje tragična smrt talijanskih anarhista Sacca i Vanzettija. Na naš su jezik dosad prevedeni ovi njegovi romani: »Industrijski barun«, »Močvara«, »Car ugalj« i »Tesarom me zovu«.

U »Petroleju« su glavna lica Arnold Ross i njegov jedinac sin Bunny. Ross je jedan od kalifornijskih kraljeva petroleja, koji poznaje samo jedan cilj u životu: eksploatacijom petrolejskih izvora i podložnog radništva steći što veće bogatstvo. Naprotiv njegov jedinac Bunny ima jako razvijeno socijalno osjećanje, i njegove ideje su u oštroj suprotnosti s idejama njegova oca. Roman, koji ima oko 640 strana teksta, počinje s jednom divljom automobilskom vožnjom oca i sina Ross. Stari Ross vozi se u jedan gradić, da završi neke pregovore za kupnju novih petrolejskih izvora. Za vrijeme ovih pregovora upozna Bunny nekog šestnaestgodišnjeg mladića Paula Watkinsa, koji će kasnije vršiti na njega veliki utjecaj.

Ross senior kupi i jednu parcelu zemljišta od Watkinsovih roditelja i na taj ih način izbavi iz velike financijske neprilike. Za vrijeme, dok su Rossovi radnici bušili novo zemljište, upozna Bunny i Paulovu sestru Ruth, trijeznu i simpatičnu djevojku, koja je svoga brata jako voljela. Međutim naskoro izbije štrajk radnika, koji je vlasnicima petrolejskih izvora nanio veliku štetu. Ali nastupom svjetskog rata štrajk prestaje, i vlasnici petroleja stanu zarađivati velike novce, jer je bila silna potražnja za petrolejom i njegovim produktima. Amerika na koncu šalje i svoje trupe u Evropu, koje dokrajčuju rat u korist Antante. Paul dospijeva u Sibiriju, dok Bunny ide na sveučilište, gdje se upoznaje s jednim profesorom, koji ga zanosi novim idejama. Bunny dakako radi toga dolazi u oštru suprotnost sa svojom okolinom.

Ta se suprotnost još više pojačala, kad je Bunny saznao od svog prijatelja Paula, šta su američke trupe radile u Sibiriji i zašto su bile poslane. Uzbuđen tim saznanjem on izdaje list, u kome otkriva činjenice, da su američke trupe bile zato poslane u Evropu i Sibiriju, da brane interese bankara Wallstreeta (ulica, u kojoj se nalazi burza u New-Yorku).

Da bi zapriječili njegova dalja otkrića i da bi ga odvratili od tih njegovih ideja, sporazumiju se vlasnici petrolejskih izvora, na čelu s Rossovim kompanjonom Vernonom Roscol, da ga strpaju u mrežu kakve žene. I doista Bunny se zaljubi u neku filmsku glumicu.

Izbije ponovo radnički štrajk. Ross sa svojim sinom i filmskom glumicom Violom Tracy putuje u Kanadu, samo da ne bi bio nazočan za vrijeme štrajka. Paul se stavlja na čelo štrajkaša i biva zatvoren. Tek kad je Bunny položio za njega veliku kauciju, puštaju ga na slobodu. Paul sa svojom sestrom Ruth živi u velikoj oskudici, ali neprekidno radi u radničkom pokretu. Na koncu bude ustrijeljen od vladinih vojnika, kad je radnicima držao jedan revolucionarni govor.

Onaj profesor, koji je Bunny-a u studentsko doba predobio za radničke ideje, poveo je veliku kampanju protiv Rossa i njegovih kompanjona Roscoe-a radi novih skandala u petrolejskoj industriji. Umire Harding, a na njegovo mjesto dolazi Coolidge. Nova vlada, u čijoj su većini i socijalisti, pokreće strogu istragu protiv kraljeva petroleja, koiih je korupcija i moralna pokvarenost izazvala veliko zgražanje u svim slojevima. Ross i Roscoe

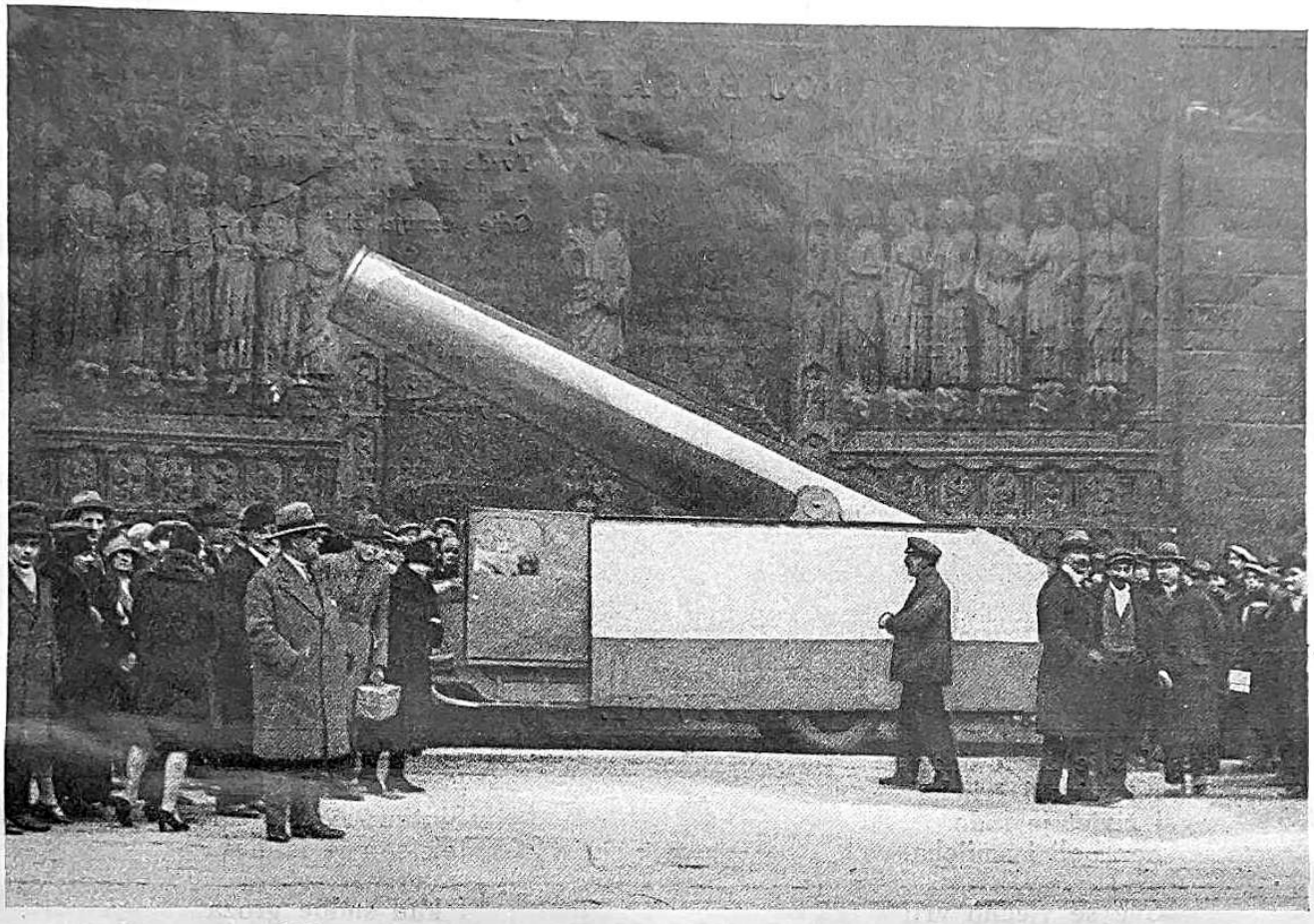

ČOVJEK — ŠRAPNELA

Parisko svećenstvo blagosivlje pred crkvom Notre Dame novi top g. Zacchinia, koji može da baci svog graditelja na daljinu od 70 i u visinu od 40 metara. Na slici top Zacchinia pred Notre Damom u Parizu.

bježe u Evropu, da izbjegnu zatvoru. Međutim novac i ovdje čini svoje. I novi suci progutavši zlatnu udicu, brzo su zataškali tu aferu.

Bunny je također pratio svog oca po Evropi. Stari Ross bio je već star i bolestan. U Evropi je Bunny izgubio svoju ljubavnicu Violu, koja je pobjegla s nekim rumunjskim princem. Stari Ross zapane opet u šake spiritiskinje Madame Oliver, koja ga uvlači među spiritiste. Ross odluči da Madame Olivier uzme za ženu, ali za vrijeme svadbenog puta naglo umre. Svojoj ženi ostavi samo milijun dolara u testamentu. Da nije testamenta, Madame Olivier bi dobila polovicu Rossova imutka, nekih petnaest milijuna dolara. Izvršitelj testamenta jest Rossov kompanjon i prijatelj Roscoe. Ovaj stari varalica na koncu vara i svog mrtvog prijatelja i svim nasljednicima oduzima baštinu. I na taj način propada sav Rossov imutak, koji je on sam stekao služeći se svim sredstvima, pa i najprljavijim.

Ali nesamo da Ross gubi imutak, on gubi i sina, koji se posvema predaje novim idejama, ženi se Paulovom sestrom Rachelom i posvećuje se borbi za dobrobit čovječanstva. Sinclair završava svoj roman opominjući čitaoce, da je građa, koju je on obradio, uzeta iz stvarnog života i da je on proučio sve detalje, koji se unutra navode, pa da prema tome njegov roman nije plod umjetničke fantazije, nego realnog života.

To je u glavnom sadržaj ovog velikog romana, koji je protkan mnoštvom interesantnih detalja iz američkog života. U »Petroleju« Sinclair postavlja čovjeka vis-a-vis novcu. I kolikogod bila velika moć novca, na koncu ipak pobjeđuje čovjek, jer je sve radi čovjeka, pa i novac. On je na žalost u današnje vrijeme često puta gospodar, a ne sluga, ali njegovo je gospodstvo prolazno, dok je čovječanstvo vječito.

Vitomir Pakić:

MAKSIME.

Kad sami ne bismo imali pogrešaka, ne bismo se toliko radovali opažati ih na drugima.

Najobilnije darujemo svoje savjete drugima.

Najbolji način biti prevaren jest, da si umišljaš, da si najbolji među svima.

Slavu velikih ljudi treba uvijek mjeriti prema sredstvima, pomoću kojih su do nje došli.

Želja, da se pokažemo pametnima, često sprečava da to postanemo.

Savršena je hrabrost učiniti nešto bez svjedoka, što bismo bili kadri učiniti pred čitavim svijetom.

Slabi značajevi ne mogu biti iskreni.

Većina mladih ljudi misle, da se vladaju prirodno, a kad tamo, oni su samo neuljudni i surovi.

Kako smijemo zahtijevati od drugih, da čuvaju našu tajnu, kad je sami nijesmo mogli očuvati?

(Prema: François da la Rochefoucauld.)

Alma Malbaša:

OJ BOSANČE.

Oj Bosanče, stara slavo,
Tvrda srca, tvrda glavo,
Tvrd si kao kremen kamen,
Gdje stanuje živi plamen.
Radićević.

Rođena smo djeca Bosne,
Milo nam je nebo plavo,
Stoga složno kliknut ćemo:
Oj Bosanče, stara slavo.

Zdravo Bosno, gore, rijeke,
Zdravo Drino, zdravo Savo,
Zdravo i ti, moj Bosanče,
Tvrda srca, tvrda glavo.

Gledala je zemlja ova,
Junaštva tvoj glavni znamen,
I svi tebi govorahu,
Tvrd si kao kremen kamen.

Na svakom je polju groblje,
Svud su kosti, gdjegod stanem,
Čelično je tvoje srce,
Gdje stanuje živi plamen.

Aleksandar Ujdurović:

ŽIVOT.

Naš je život čudo
od tajne i grijeha —
i živjet je ludo
bez boli i smijeha.

Sve se vječno vrti
oko suha kruha —
Sve pjeva o smrti
u plamenu duha.

Svaka nada žarka
gasne usred tmine —
Slutim: sve je varka,
tek san je istina!

I kad sudbe groza
u srcu proklija —
vidim: sve je proza,
tek san poezija!

Život je zasjeda
čuda, patnje, smijeha —
i živjet se ne da
bez boli i grijeha!

Olinko Delorko:

TVORNICA.

Iz mene liže plamen-jezici,
Otrovan zrak, a roblje radnici,
Kržljaju, venu,pluća iskašlju,
Krvavo jedu kruh na nadnici.

Teškom se cvilbom glase lopate,
Huču i sopću masni strojevi,
Zrakom se viju, svuda padaju,
Prašine kužne gusti slojevi.

Zgrađena za slast jednog čovjeka,
Da može lakše jahtom ploviti,
Ja tu sam strašna sa svim mukama,
Ljudi su slijepi, nevidoviti.

Pa kao moloh davim, ubijam,
Tisuće danom ginu poda mnom,
Tisuće pluća teško rastruju
I zrak je kužan, zgušljiv, nada mnom.

A ja sam djelo od njih stvoreno.
Sin nezahvalan. Tresuć udima
Kapital dižem, al sam za to tu,
Da budem smrt i propast ljudima.

Hrvoje Ostojić:

BIJELO CVIJEĆE.

Tiho se gubit stalo.
Jutros na prozoru mojem
Bijelo je procvalo cvijeće
I cvalo o prohladnoj zori;
A kad je izašlo sunce,

Tiho se gubit stalo.
U vatri prozor sad gori.
— — — — — — — —
Bijelo je cvijeće umrlo,
Ko moje noćašnje sanje.

TJELESNI ODGOJ

L. P.:

LAKA ATLETIKA.

Dne 10. ožujka o. g. održano je u perivoju Maksimir »Prvenstvo grada Zagreba u cross-country trčanju na 10.000 metara«. Nastupila su četiri kluba i to: J. L. A. Š. K. »Marathon«, H. Š. K. »Concordia«, Zagrebački atletski sport klub i Prvi hrvatski građanski sportski klub, u svemu 24 natjecatelja. Sama trka je održana po vrlo teškom blatnom i klizavom, djelomično snijegom pokritom terenu. Sa starta vodi Predanić, a slijede ga Kummer, Zemljak, Kralj i ostali trkači u grupi. Već nakon 100 m odustaju dvojica natjecatelja. Do polovice trke odustalo je daljih šest natjecatelja. Među tima bio je poznati trkač »Građanskog« Koren, te je time Građanski ostao bez potpune momčadi. Za trke su zadržali trkači poredak, koji su zauzeli poslije starta. 2 kilometra prije cilja vodi oštro Predanić 300 metara pred drugim. Ostali trkači stizali su također u vrlo velikom razmaku. Prvi je stigao na cilj Franjo Predanić (Conc.) unatoč vrlo lošeg terena u dobroj kondiciji. Vrijeme je 41 minuta i 45 sekunda; 2. Kummer (M); 3. Zemljak (M); 4. Kralj (M); 5. Raščpica (Z); 6. Tritch (Z); 7. Novak (G); 8. Škrtić (G); 9. Nemčik (C); 10. Dobrin (C) i još šest trkača.

Redoslijed momčadi bio je:
I. J. L. A. Š. K. »Marathon« sa 23 točke.
II. H. Š. K. »Concordia« sa 31 točkom.
III. Z. A. Š. K. sa 40 točaka.

IZ CARSTVA PRIRODE

A. Š.:

LAV U EVROPI U HISTORIJSKO VRIJEME.

Kako je poznato, lav je živio u Evropi u historijsko vrijeme, o čemu nalazimo svjedočanstva u Herodota i Aristotela. Herodot (480. prije Is.) »otac historije«, čak točno opisuje granice područja u Maćedoniji, na kojemu stanuju lavovi, i javlja, da su za Kserksova pohoda preko Maćedonije lavovi napadali persijske karavane deva i mnogo ih uništili.*) Aristotel (384.-322. prije Is.) spominje isto područje raširenosti, ali već govori, da su lavovi ondje rijetki. Kasnijih svjedočanstava nema. Premda neki istraživači nijesu skloni davati ovim suvremenim svjedočanstvima većega značenja, uzimajući, da je to, po svoj prilici, bio čopor lavova, koje su Perzijci za predašnjih vojnica uvezli onamo i koji su se zadržali kroz jedno stoljeće u divljim maćedonskim planinama, ipak većina učenjaka misli, da su maćedonski lavovi bili posljednji ostaci lavova, koji su u pleistocensko doba bili rašireni po svoj Evropi, a zatim da su, zatirani od čovjeka, i radi težih uvjeta za život uzmakli k jugu i održali se najdulje u Maćedoniji. Kakogod bilo, postojanje lava u Evropi u historijsko vrijeme nije potvrđeno nijednim paleontologijskim nalaskom i u tome smislu nalaz, o kojemu javljamo, pokazuje se jedinstven.

Među obilnim paleontologijskim materijalom, što ga obrađuje Zavod arheologijske tehnologije i onoga, što je sabrala Akademija povijesti materijalne kulture g. 1901.-1927. na mjestu starogrčkoga grada Olbije (na ušću Južnoga Buga) pokazao se ulomak gornje lavlje čeljusti s gornjim koljačem. Taj zub u lava dobro se razlikuje od istoga zuba u tigra svojim obrisima, a od istoga zuba u drugih mačaka, krupnim razmjerima. Ipak radi osamljenosti ovoga nalaska treba pristupati k njegovu tumačenju s velikom opreznošću. Sasvim je moguće, da je taj eksemplar lava bio uvezen iz Male Azije, gdje je nastavanje lava u antikno vrijeme, sve do samoga Sredozemnoga mora, potvrđeno nizom književnih svjedočanstava (osobito u Homera) i nalascima kostiju. Pouzdano se zna, da su u staro doba znatni ljudi i njihove žene držali lavove kao sobne životinje, vodili ih sa sobom na šetnju, na bojne pohode i sl., da ne govorimo o cirkuskim borbama (»igrama«), u kojima su lavovi uvijek imali vidnu ulogu. Sasvim je moguće, da je takvoga podrijetla i olbijski lav, to većma, što se sačuvani zub njegov odlikuje tako malim razmjerima, kakovi se danas nalaze samo u lavova, koji se drže u zvjerinjacima, i što po svoj prilici predstavlja pojavu degeneracije. Na taj način paleozoogeografijsko značenje nalaza ostaje sumnjivo.

(Petrogradska »Priroda« br. 10. 1928.)

* Herodot govori, da između rijeka Nesta i Aheloja ima »mnoga lavova i divljih bikova, kojih se golemi rogovi uvoze k Helenima«.

LISTAK

SMRT NAŠEG SURADNIKA DUŠANA BUŔTA U SPLITU.

Još 16. decembra prošle godine blago je preminuo u Splitu Dušan Buŕt, maturant splitske velike realke. Pokojnik je bio vrlo dobar i vrijedan učenik i uzoran sin, a resile su ga i druge lijepe kreposti. Uz školske predmete, u kojima se uvijek pokazao odličan, bavio se i lijepom knjigom te je spjevao i više pjesama i sastavaka u prozi, pače je u 13. godini počeo pisati i jedan roman, koji je ostao nedovršen. I naša »Omladina« donijela je više njegovih radova, od kojih je pjesma »More« bila i nagrađena.

On je ovim svojim prvencima pokazao lijep dar i mnogo je obećavao u budućnosti, ali ga je na žalost kruta smrt prekinula u daljem književnom radu i tako nesamo neutješljivim roditeljima, nego i omladinskoj književnosti nanijela težak gubitak.

Bio mu je priređen vrlo ganutljiv sprovod, na koji su došli svi njegovi kolege s profesorima, a radi pokojnikovih rijetkih vrlina oprostio se s njim njegov profesor g. Petar Berčić ganutljivim govorom, istaknuvši sve njegove kreposti i rijetke sposobnosti i stavljajući ga za primjer našoj omladini.

Neka je Dušanu Buŕtu vječni spomen!

METODA UČENJA JEZIKA.

Obično se čita u oglasima i na plakatima, da se otvorio kurz ili tečaj za učenje tih i tih jezika, te se obećava polaznicima tečaja, da će u tom kurzu za 2—3 mjeseca p o t p u n o (!) naučiti ovaj ili onaj jezik. Za onoga, koji ne zna, kako je učenje svakoga jezika po sebi teška stvar, koja zahtijeva dugogodišnji trud, ovakva obećanja djeluju kao neka meka, kao obećanja lutrijska, da možeš s malim uloškom postati bogat.

Nemojmo zaboraviti načelo: da priroda ništa zabadava ne daje, i da se veliki uspjesi ne dadu m a l i m naporima postići. Tko hoće da neki jezik nauči, treba ponajprije da ne pristupa k učenju s predsudom, da je taj jezik t e ž i nego drugi koji jezik; zatim treba da je uvjeren o p o t r e b i toga jezika, barem za sebe; nadalje ne smije prezirati ili mrziti narod, koji se tim jezikom služi, jer će ovakva mržnja već unaprijed ubiti ili oslabiti njegovu sposobnost za učenje.

A sada prijeđimo na metodu učenja starih jezika u glavnim crtama.

Tko hoće da nauči stare jezike, mora da već pozna gramatiku kojega živog jezika; najprije materinskoga jezika. Dugo je trebalo, dok su ovu jednostavnu istinu spoznali. Učenik treba da je prije na materinskom jeziku upoznao sve gramatičke kategorije (pojmove), kao što su: imenica (supstantiv), dodatak (atribut), dopunak (objekt), sprezanje (konjugacija), sklonidba (deklinacija) i svu silu ovakovih gramatičkih prvotnih pojmova. Kada se tako učenik već upoznao s kosturom i gradom jednoga živog jezika, onda se kod učenja latinskoga, grčkoga ili bilo kojega stranog jezika radi o tom, da nauči pravila gramatike i sintakse toga jezika. Napredak u takvom učenju stoji i do učitelja, njegove spretnosti, do odnošaja učenika prema osobi učiteljevoj, kao i marljivosti i ljubavi učenikove prema predmetu i do njegove sposobnosti za učenje jezika, t. j. do njegova dara pamćenja, i do dobroga sluha i akcenta.

Na višem stupnju nauke, pošto su se prve teškoće prebrodile, učit će učenik strani — u našem slučaju latinski jezik — metodom sravnjivanja i isporedivanja latinskoga načina izražavanja s načinom izražavanja u materinskom jeziku, ili u kojem drugom dobro poznatom jeziku. Taj posao nije n i k a d posve gotov, kao što nijedno znanje nije gotovo i savršeno, već samo približno, te se može sve dalje produbljivati i raširivati. Kada je učenik toliko naučio latinski (ili bilo koji jezik), da može štivo u tom jeziku čitati bez p r e v o đ e n j a na materinski jezik — ili koji živi jezik — te može pratiti slijed misli, prikazanih u štivu bez zapinjanja i zavirivanja u rječnik (osim vrlo rijetko), može reći o sebi, da je taj jezik naučio. Ako je još i tako daleko dotjerao, da može svoje misli u tom jeziku

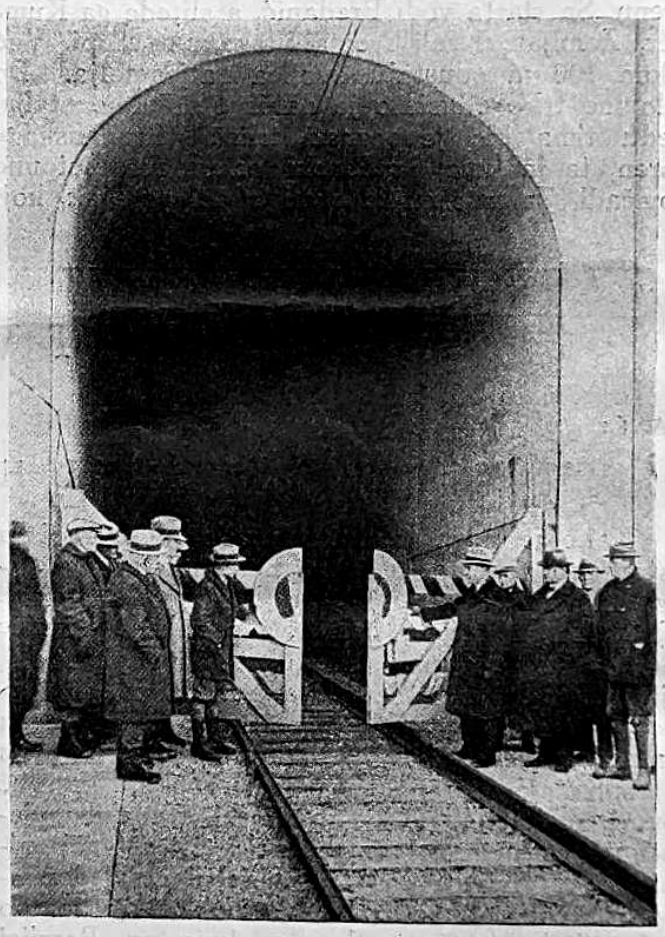

NAJDULJI ŽELJEZNIČKI TUNEL

Poslije trogodišnjeg teškog rada otvoren je ovih dana najdulji željeznički tunel Amerike. Nalazi se u državi Washington, (Cascada-gorje). Dug je 6 engleskih milja.

lako i pravilno pismeno izraziti, a pomalo i usmeno — onda se već može reći, da tim jezikom v l a d a ili da ga savršeno zna.

Moram odmah upozoriti učenike, da se ne podaju velikim nadama od školske obuke, da će naime učeći samo u školi i za školsko štivo, što ga naučna osnova propisuje, postići znanje bilo kojega jezika, pogotovu ne latinskoga ili grčkoga. Učenik mora sebi biti svijestan, da je učenje bilo kojeg jezika u jednakoj mjeri teška stvar, koja traži veliku pažnju i marljivost u školi i kod kuće, pa će zato savjesno iskoristiti svaki školski obučni sat, savjesno s a m sve lekcije i zadaće izraditi, a uz to što više, i preko dužnosti, čitati u tom jeziku, obraćajući se u svakom težem slučaju učitelju, da mu rastumači ono, što nije razumio. To je jedini način, da za 3—4 godine savjesno radeći s v a k i dan, makar i malo, nauči neki jezik tako, da može s pri-

ličnom lakoćom u njem čitati, t. j. da se može reći, da poznaje taj jezik. Druga je stvar, hoće li učenik da nauči koji strani jezik za praktičnu porabu, t. j. da se može njim u običnom životu poslužiti. Tada mora nastojati, kada već prilično razumije dotični jezik, da traži priliku bilo u kući ili izvan kuće, da govori tim jezikom. Neka ga ništa ne plaši, što će u početku praviti pogreške. Latinac naime veli: errando discimus (griješeći učimo se). U školi ne će moći naučiti govoriti nijednoga jezika već radi ograničena vremena (3—4 sata nedjeljno) i zbog velikoga broja učenika (obično nad 30), s kojima se učitelj ne može toliko baviti, da sa svakim svaki sat barem 5 minuta govori. Ali će učenik u školi dobiti temelje, te će se s nekim jezikom toliko upoznati, da će moći štivo razumijevati u tom jeziku, praviti vježbe sam i kada pogriješi, opaziti, da je pogriješio; a to već znači mnogo za njegov dalji napredak. Kad je učenik svijestan svoje dužnosti i svojega poziva, te zna, zašto ide u školu te ima pred sobom stanoviti cilj (n. pr. želi postati advokat, inžinir, sudac, profesor i t. d.) onda će on i marljivo raditi i ne će se plašiti truda, jer zna, da »bez muke ne ima nauke«.

O učenju naizust.

Često se učitelj susreće s marljivim mladićima, koji misle, da će učitelju najbolje zadovoljiti, ako lekciju lijepo od kraja do kraja »otkrešu« ili odglagoljaju. I ako se ovakva marljivost ima ocijeniti i pohvaliti, opet treba reći, da je ovakvo učenje naizust ponajčešće promašen rad. Sjetimo li se, što smo gore rekli, da je samo onakvo učenje, kada učenik spaja zorne i jasne pomisli s riječima, korisno i ispravno, onda je onakvo učenje napamet, loš znak za učenikovu inteligenciju i njegovu nadarenost. Učenici sami zovu ovakva svojega druga »biflantom« ili bubalom. Time hoće označiti sami svojega druga površnim učenikom, slabe glave, koji hoće zaslijepiti i sebe i učitelje, kao da je naučio i shvatio lekcije, a kad tamo, on je samo izvana, bez dubljega shvaćanja u sebe strpao gomilu riječi, kojima saveza i značenja ne razumije. A vidi se to odmah i po zadaćama ovakva učenika. Ako ne prepiše zadaću (gotovo uvijek to biva kod domaće zadaće ili sastavka), onda je ovakva zadaća skroz loša i ocijenjena je sa: nedovoljno.

Ovakvu se učenju napamet najradije podaju učenici, koji u školi ili uopće ne paze, ili slabo paze, pa kad izgube jedan savez s prijašnjim lekcijama, onda hoće taj nedostatak nadoknaditi tobože time, da lekcije nauče što vjernije prema knjizi, ne bi li tim nekako postigli vanjski uspjeh, do kojega je njima jedino i stalo, pa tako ne bi li umirili nekako svoju savjest i izbjegli prijekoru učitelja i roditelja.

Učitelju dakako ne izbjegne njihova površnost i plitkost, te ih malim unakrsnim pitanjima uvjeri, da je njihovo znanje samo tobožnje znanje i da zaslužuju ocjenu: nedovoljno. Tada obično briznu ovakvi učenici u plač ili drsko tvrde učitelju, da su oni učili, hoteći time izmoliti ili iznuditi povoljnu ocjenu. Sve u svemu: treba se dakle kloniti naizust učenja, dok učitelj izrijekom ne kaže: ovo valja naučiti napamet (naizust). Ako smo općenito osudili učenje naizust, nijesmo htjeli opet time reći, da nema uopće takvih lekcija, koje ne bi trebalo učiti napamet, od riječi do riječi. Koje su to? 1. lijepe pjesme i 2. odabrana kratka štiva iz prozaičkih pisaca. Svaka dobra pjesma usko je vezana na izričaj tako, te je ne možeš svojim riječima pripovijedati kao lekciju iz povijesti ili kao narodnu pripovijest, gdje je potrebno samo imati sliku ili predodžbu događaja, koji se tamo riše ili opisuje, pa ćeš to moći i drugim, svojim riječima prikazati. Lijepa naime pjesma ima osim opisanoga događaja još i osobit oblik, koji se ne da od sadržaja odijeliti. Ona je jedna osobita cjelina, gdje se sadržaj i oblik pokrivaju i ne dadu se kidati ili dijeliti. Zato, ako hoćeš naučiti pjesmu i uživati u njenoj ljepoti, dobro je, da je u svoju pamet i svijest primiš baš onako, kako je napisana, s istim riječima i istim poretkom riječi, točno i vjerno.

Isto je tako i s lijepim odlomcima prozaičnoga štiva govorničke ili filozofske proze. Veliki govornici Demosten i Ciceron (kod nas Strossmayer) imadu svoj pjesnički, kićeni, osobiti govor i stil, koji nam može poslužiti za primjer, kako se može jedna misao kratko i zgodno izraziti. Ovakvi pisci su nam učitelji, kako se valja izražavati, da se zgodna i velika misao točno i natanko prikaže, t. j. da se štono vele i misao i sadržaj pokrivaju i podudaraju. Ne zna naime svatko, tko ima dobrih misli bez nauke i bez dobre škole, t. j. bez proučavanja uzora i primjera, dobro pisati i zgodno se i lijepo izražavati. Za sve treba škole i nauke. Ovakve dakle uzorne sastavke u stilu i prozi ili u nevezanom govoru, valja naizust učiti. Samo se po sebi razumije, da i onda, kada naizust učimo pomenute sastavke, moramo njihov sadržaj točno razumjeti, jer nema smisla same riječi u se trpati ili »bubati«.

Dalja pogreška, kojoj se učenici rado podaju, jest glasno učenje, t. j. glasno čitanje i glasno izgovaranje onoga, što se ima naučiti. Učenici obično misle, da će prije ovako učeći naučiti lekciju i znati je bolje učitelju na ispitu iskazati. Ovo je možda istina za jednu i dvije ili malo lekcija. Ali valja odmah reći, u čem je ovakvo učenje pogrešno. Ako se ne radi o učenju takvih štiva ili takove građe, koju valja točno i vjerno — kako smo gore istakli — usvojiti, već o učenju običnih: zemljopisnih, prirodoslovnih, povijesnih i t. d. lekcija, u kojima se radi samo o tom, da učenik sebi stvori jasnu sliku onih događaja ili sadržaja, o kojima se u tim lekcijama radi, onda ovakvo učenje — na glas — nema smisla, jer ono zahtijeva više truda i vremena, nego je potrebno. Valja naime znati, da se mnogo energije (snage) utroši na glasno izgovaranje, a na štetu jasnoga pomišljanja onoga, što se izgovara. Jer priroda ništa ne čini zabadava: što si na jednoj strani izgubio, to se mora nadoknaditi na drugoj. Dok si jasno predočuješ događaje i slike, ne možeš u isti mah trošiti energiju na izgovor, jer ti glasan tvoj govor smeta zornom pomišjanju sadržaja. Druga je stvar, ako ti netko drugi jasno i glasno, dosta polagano čita lekciju, a ti samo šutiš i paziš. Koliko je čitač izgubio na shvaćanju trošeći od cjelokupne svoje energije na čitanje, toliko je slušalac dobio, jer se predao samo jednomu poslu: pomišljanju.

No druga je stvar, ako treba da si utuviš u pamet neka pravila ili mudre rečenice ili riječi stranog jezika, koje moraš osim sadržaja još i jezikom i grlom posvojiti, ako ih hoćeš sasvim u sebe primiti, onda je dobro i na svom mjestu ovakvo glasno učenje. Znanje naime ovakvim načinom stečeno, t. j. glasno učeći, trajnije je i čvršće, i dulje ostaje u pameti, jer je potpuno, t. j. duševno i tjelesno (glasom i jezikom) primljeno ili usvojeno. Ima dakle zgoda, kada je glasno i učenje naizust upravo potrebno, ali ti su slučajevi rjedi i naročito takve prirode, kao što smo to u ovom poglavlju razložili.

Prof. Janko Bačić:

IZ PROŠLOSTI ZAGREBAČKE GIMNAZIJE.

Osnovaše je isusovci, kojima je u tu svrhu grad Zagreb poklonio tada već napušteni dominikovski samostan. Svečanim načinom bila je na duhovski ponedjeljak godine 1607. otvorena zagrebačka gimnazija, u koju se odmah upisalo 300 učenika. Kada se doznalo za vrstan didaktički rad isusovačkih profesora, počnu im Hrvati

davati sredstava za uzdržavanje i razvitak njihove gimnazije. Tako je protonotar Ivan Krošelj oporučno ostavio isusovcima sav svoj imutak u odgojne svrhe.

Ban Ivan Drašković poklonio je isusovcima svoj posjed na onome mjestu, gdje se danas nalazi statistički ured, a gdje je do g. 1913. bio plemićki konvikt. Ovdje urediše isusovci godine 1627. internat, u kome će siromašniji gimnazijalci imati opskrbu. Istodobno sagradiše isusovci crkvu sv. Katarine, a do nje preudesiše bivši dominikovski samostan u prizemnu zgradu za gimnaziju. Tada je zagrebačka gimnazija imala 6 razreda, a svaki razred samo jednoga učitelja za sve predmete. Glavni je predmet bio latinski jezik: sve ostalo smatralo se manje više nuzgrednim. No zato su isusovci već godine 1628. počeli misliti na to, da na zagrebačkoj gimnaziji uvedu i mudroslovni tečaj, u kojem će svršeni gimnazijalci nastavljati više nauke. Mudroslovci učili su logiku, povijest, filozofiju, matematiku, prirodopis i fiziku, ali dakako sve na latinskom jeziku. Isprvice bijaše na mudroslovnom tečaju samo jedan profesor; godine 1662. počinju predavati već 2 profesora; a godine 1666. pridođe još i treći profesor. Tko bi svršio 6 gimnazija i 2 tečaja mudroslovlja, mogao je u Zagrebu učiti pravo ili bogoslovlje. Po želji biskupa Franje Hasanović-Ergeljskoga dodan je zagrebačkoj gimnaziji g. 1632. poseban profesor za moralno bogoslovlje. Od god. 1724. predaje tu jedan profesor crkveno pravo, a od godine 1747. obučavaju dva profesora specijalnu teologiju.

Mudroslovni, bogoslovni i pravnički tečaj zagrebačke gimnazije počnu se za vladanja Marije Terezije nazivati »academia scientiarum«, dok se 6 razreda gimnazijalnih zvalo »archigimnasium«. Godine 1773. ukinuo je papa Klement XV. red isusovaca. Odsada predaju na akademiji i na gimnaziji svećenici, svjetovni profesori i neki bivši isusovci. Godine 1780. bijaše na gimnaziji i na juridičkom fakultetu po 6 profesora, a na mudroslovnom i bogoslovnom po 5. Gimnazija zagrebačka odijelila se od akademije godine 1842., kad je dobila posebnoga ravnatelja svoga. Godine pak 1850. bijaše gimnazija preuređena po tadašnjoj Thunovoj osnovi. Mudroslovni fakultet bude ukinut, a mjesto njega povišena gimnazija od 6 na 8 razreda. Tada je uveden također »ispit zrelosti« kao uvjet za prijelaz na sveučilište. God. 1895. utemeljena je u Zagrebu posebna gimnazija za donji grad (današnja druga državna gimnazija).

Prof. Dr. Rudolf Horvat.

EKSPEDICIJA NA MORSKO DNO.

Silno, nebrojeno blago sahranjeno je u morskim dubinama — na potonulim lađama. I već odavno ljudi nastoje da otmu moru bar nešto od toga bogatog plijena. Eto i sada se u Kanadi organizira ekspedicija s istim ciljem.

Prije 26 godina uzduž obala Duglasovih otoka (blizu Aljaske) plovio je veliki parobrod »Ajlander«. Na parobrodu je bilo mnogo putnika, koji su se obogatili u zlatnim rudnicima Klondajna (na granici Aljaske i Kanade) te su vozili sada sa sobom velike količine zlata. Zlato se čuvalo u lađarskoj blagajnici. U vrećama i sanducima nalazilo se ovdje zlata u vrijednosti od 3 milijuna dolara.

Bila je zimska noć. Oluja je bjesnjela na moru. Najednom se lađa potrese od jakoga udarca. Parobrod je nabasao na podvodno stijenje i za kratko vrijeme potonuo u dubinu morsku. Kasnije su točno odredili mjesto, gdje leži lađa, i morsku dubinu na tom mjestu, — oko 100 m.

Sada su se dva kanadska inžinjera Henderson i Koler odlučili da izvade iz morskih dubina ona tri milijuna dolara. Za izvršenje svoje zadaće Henderson je izumio i napravio aparat, u kojem se može raditi u dubini od 200 m. Tako barem tvrdi sam Henderson, koji je već radio u svojem aparatu u dubini od 125 m. Taj aparat ima oblik dugačke cijevi, njegova težina iznosi preko 10.000 kilograma. U njemu se nalazi snažan prožektor (reflektor), koji rasvjetljuje morsko dno na prostoru od 50—60 m. Aparat ima mehaničku »ruku«, koja uzima različite predmete i predaje ih u aparat. Sprava radi pomoću električne energije. U Hendersonovu aparatu ima i radio-aparat.

Ekspedicija će započeti svoj rad u proljeće ove godine.

Prof. M. Gorski.

GROB KINESKE CARICE.

Za vrijeme kineskoga građanskog rata razoreni su i opljačkani grobovi kineskih careva i carica. Kratka brzojavna vijest o tom događaju nije izazvala nikakva dojma i naročitoga zanimanja u evropskoj javnosti. Ona je prošla skoro nezamjetno.

Međutim sada londonski »Times« daje vrlo zanimljivi i slikoviti komentar toga kratkoga saopćenja. Bogatstva grobova kineskih vladara bila su upravo fantastična. To su bogatstva iz »Hiljada i jedne noći« — veli »Times«.

Doista. Eto što je bilo samo u jednom grobu zadnje kineske carice Dau-Hzi.

Favorit ove carice eunuh Li-Lien u svojim memoarima pripovijeda, da je u mrtvački sanduk krunjene pokojnice bio položen — 12 centimetara debeli — dušek od zlatnih čipaka. Dušek je bio bogato okićen rubinima, smaragdima i biserom. Na dušeku je bio velik jastuk sav ukrašen biserom.

Pod glavu pokojne carice stavili su umjetnički izrađeno od nefrita*) lotosovo lišće, a niže nogu — isto od nefrita napravljeno lotosovo cvijeće. Njezino tijelo bilo je obučeno u skupocjenu haljinu sa zlatnim čipkama i velikim brojem bisernih ukrasa. Dugački niz bisera devet puta opasao je njezino tijelo. Povrh haljine tijelo je bilo ogrnuto u carski plašt okićen velikim brojem dragoga kamenja. Na caričinoj glavi bila je sjajna biserna kruna. Uzduž njezinih ruku stavili su 18 malih kipova Bude, — svi od zlata i bisera.

Tijelo su pokrili svetim pokrivalom od platna; na njemu bile su napisane molitve.

Povrh toga pokrivala — s desne i s lijeve strane mrtvačkoga sanduka bilo je položeno 118 malih kipova Bude, — također od zlata i dragoga kamenja. Osim toga s jedne strane, ležala je velika grana divnoga koralja, a s druge, zlatno lotosovo stablo s lišćem i cvijećem izrađenim od skupocjenoga kamenja. Niže nogu pokojnice-carice bilo je položeno mnoštvo — preko 200 — tunja, krušaka, jabuka i drugoga voća od nefrita i dragoga kamenja. A ostali prostor, gdje nije bilo nikakvih ukrasa, bio je posut slojem bisera.

Povrh svih tih bogatstva bila je položena gusta biserna mreža. Napokon u zadnji momenat jedna princeza »carske krvi« donijela je i položila u mrtvački sanduk ornamenat sa osam konjskih figura. Taj ornamenat bio je izrađen isključivo od dragoga kamenja.

Takva su bogatstva bila u grobu carice Dau-Hzi. Li-Lien tako izračunava njihovu vrijednost:

dušek je vrijedio — 10.500 funti sterlinga;

biser ,rubini i smaragdi, kojima je bio okićen dušek 112.000 funti sterlinga;

kruna 1,000.000 funti sterlinga;

---

*) Kamen (sastavina silikata). Svoje je ime dobio u staro doba, kada su mislili, da je taj kamen koristan za ljude, koje bole bubrezi. U Aziji — napose u Kini — od ovoga kamena izrađuju se različite stvari, naročito kipovi i suđe. Nefritove stvari vrlo su skupe.

safiri, koji su bili metnuti u mrtvački sanduk 2.200 komada 200.000 funti sterlinga;

150.000 komada drugoga skupocjenoga kamenja 1 milijun 500.000 funti sterlinga;

nefritove tunje 275.000 funti sterlinga; i t. d.

A svega skupa u mrtvačkom sanduku bilo je skupocjenih stvari u vrijednosti od 7,000.000 funti sterlinga ili oko 1.932,000.000 dinara.

Ne znamo, koliko je carskih grobova bilo opljačkano i što je u njima bilo. Ali plijen kineskih pljačkaša bez sumnje je bio neizmjerno velik.

Prof. M. Gorski.

NEDAVNA ERUPCIJA ETNE.

Prije mnogo stotina tisuća godina, kad se stvarao oblik površine naše zemlje, bilo je burno vrijeme. Strašni faktori mijenjali su neprestano oblik zemlje, bili su to bezbrojni vulkani, geiziri, neprestane bure i oluje neshvatljive snage. Svaki čas nastala je na površini zemlje nova udubina, novo more, nova izbočina, novo brdo. Kontinenti su nestajali i opet se pojavljivali. Život na zemlji bio je nemoguć. Tek kad su te strahote prestale, mogli su niknuti prvi pojavi života.

Čitali ste jamačno u dnevnicima, da je jedan od tih pradavnih obdjelavalaca zemljine kugle počeo opet djelovati, a to je Etna. Znate iz povijesti, kako je strašno, kad se vulkan razbjesni. Sjećate se, kako Plinije, rimski pisac, strahovito i živo opisuje, kako je erupcija vulkana Vezuva, kod Napulja, potpuno uništila i zasula gradove Pompeje i Herkulanum. To je najpoznatija provala vulkana, a bilo ih je još bezbroj, možda i znatnijih, no o tima nam nije ništa zabilježeno. Vulkan može provaliti i zajedno s potresom; ovaj potonji može biti i uzrok provali. Znamo, da je prošle godine bilo i kod nas potresa, za kojega je izvor ustanovljen negdje u okolini Sredozemnog mora. Možda je epicentar tih potresa bio baš u blizini Etne, pa da je sloj zemlje, koji je žarište potresa dijelio od vulkanskog kratera, bio tanji, možda bi već onda Etna počela djelovati.

Etna, ili kako to brdo Sicilijanci zovu Monte Gibello, najviši je vulkan Evrope, diže se od mjesta Catanije u terasama sve do visine od 3313 metara. Baza mu ima opseg od 130 km, a na njegovim visovima ima 65, što većih što manjih mjesta, s nekih 300.000 stanovnika. Osim glavnog kratera ima još nekih 200 manjih kratera, koji su oko 300 metara niži od glavnog kratera, ali ne rigaju lavu, već samo voda u njima kuha kod vrućine od 89 stupanja Celsija, a u toj visini prestaje i svaka flora lijepe i bogate Sicilije. Od ostalog svijeta kao da dijele vulkan Etnu dvije rječice: Alcantara i Simeto. Od godine 1895. vodi oko cijelog brda željeznica, koja je ovom nedavnom provalom mnogo ugrožena. Na samom brdu vide se slojevi osušene lave, starijeg i novijeg datuma. Etna je rigala od Kristova rođenja svega nekih petnaest puta, a jednom je i samo brdo na sjevernoj strani napuklo. Prigodom erupcije od godine 1923. nastao je jedan mali postrani vulkanski čunj. Naučenjaci računaju, da je Etna 300 i više hiljada godina stara, pa zato jamačno nijesmo pogriješili stavivši njeno djelovanje u doba prvog formiranja zemljine površine.

Pa kad jednom dođete na Siciliju, podite u onu malu spilju ispod vrhunca Etne, gdje je jedan stari pastir uredio sebi dom. Naći ćete ga, gdje čeka vičan na česte posjetnike, i on će vam rado pričati o Etni, o Monte Gibello ili o »užarenom dimnjaku«, kako su Etnu Feničani zvali. Pričat će vam o historiji Etne, o provalama i njihovim posljedicama, koja su mjesta uništena i propala, izbrisana s lica zemlje; pričat će vam o čudesnoj svetoj Agati, koje se velo čuva u glavnoj crkvi grada Catanije. Sačuvala se legenda, da je ona u ožujku 1669., kad je bila najstrahovitija provala Etne, svojim velom zaustavila struju lave. Sada hodočaste Sicilijanci k svetoj Agati u danima opasnosti.

A onda bacite iz spilje pogled na bijele kućice Catanije, na ono blisko more, prekrasne modrine, na mnoštvo vrtova punih raznobojnog cvijeća, na prekrasne brežuljke posute vinovom lozom i voćkama, kojih stabla jedva podnose teret slatkih plodova; bit će vam, kao da je ovdje Tvorčeva ruka htjela da izravna dvije opreke: kraj strašne opasnosti prekrasni i čarobni kraj... **V. E. P.**

ŠTO ĆE NAM STENOGRAFIJA?

Bilo je to na početku svjetskog rata. Bilo nas je oko četrdeset učenika u četvrtom razredu realne gimnazije u jednom povećem bosanskom mjestu. Jednog dana odmah na početku školske godine upitao je razredni starješina, tko želi učiti stenografiju. Nije nam objašnjavao, šta je to stenografija, držeći, da smo o tome već čuli od svojih starijih kolega. Javilo se odmah desetak učenika, a među njima sam bio i ja, i ako je malo čudno, ali valja priznati, da toga časa nijesam ni znao, šta je to stenografija. Javio sam se više iz radoznalosti, a i za to, što je među onima, koji su se prvi javili, bilo par mojih dobrih drugova.

Već nakon prvih par sati obuke tako sam se oduševio za tu vještinu, da sam jedva čekao, da dođe novi sat. A i kako se ne bih veselio, kad sam se nadao, da ću kroz godinu dvije moći da bilježim sva predavanja profesora, što će mi opet pomoći, da što bolje udovoljim svojim dužnostima. Tada nijesam ni mislio na to, da će mi stenografija, i kad ostavim školske klupe i kad dođem u život i počnem da samostalno zarađujem, vrijediti zlata.

Kad sam pitao neke drugove, zašto i oni ne uče stenografiju, odgovorili su mi ovako:

— Nijesmo budale, da učimo nešto, što ne moramo! Dosta nam je i obligatnih predmeta!

— Nijeste imali smjelosti da se ne javite! Hoćete da se ulaskate razredniku! — odgovorili su mi drugi.

Nijesu imali pravo ni jedni ni drugi, i već su nam nakon nekoliko mjeseci zavidjeli, kad smo se počeli na predavanjima da služimo stenografijom. Nijesmo mogli odmah da sve stenografiramo, jer za to treba godina dana učenja i marljive vježbe, ali smo mogli barem svaku drugu treću riječ da zabilježimo stenografski, pa uz obično pismo uspijevali smo da pohvatamo veći dio predavanja profesora, što nijesu mogli oni drugovi, koji su nekako s prezirom gledali na nas kao na nekakve »štrebere«.

Pod konac prve godine uspjeli smo da bilježimo stenografijom do osamdeset riječi na minutu tako, da smo gotovo bez poteškoće mogli da bilježimo predavanja većine profesora. Što smo time postigli? Postigli smo to, da nam je trebalo mnogo manje vremena, da naučimo zadaću, jer bismo trebali samo par puta da pročitamo ono, što smo stenografski zabilježili, a onda zadaću iz knjige i za sve to trebali smo za pola vremena manje negoli oni, koji su zadaću iz knjige učili napamet. Pored toga bilježeći u školi predavanja sve više smo se usavršavali u stenografiji.

Za školskih praznika nijesmo zaboravili na stenografiju, jer dva mjeseca mnogo znači i za dobrog stenografa, ako zanemari stenografiju, a kamoli ne za početnika. Nijesam mislio reći, da se može za dva mjeseca stenografija zaboraviti, nego da se može dosta izgubiti od brzine bilježenja. Za to smo mi preko praznika čitajući knjige stenografski vadili iz njih različne citate, lijepe

opise, bilježili, kad bismo pročitali koju knjigu, sadržaj njen u posebnu bilježnicu, što nam je kasnije, kad smo učili literaturu, mnogo vrijedilo. Htjeli smo se preko praznika da dopisujemo stenografski, ali kako je bilo onda ratno vrijeme, nije to cenzura dopuštala. To, što se onda nije moglo, može se sada, kad je već davno prestao da bjesni rat. Koliko to samo vrijedi, kad čovjek može u par minuta da napiše i poduži list, a da se pri tom ne boji, da će ga možda tko drugi pročitati osim onoga, kome je namijenjen. Pišete li list stenografijom, ne trebate se bojati, da će ga tko drugi osim onoga, kome je namijenjen, a koji dakako mora znati stenografiju, pročitati, jer na žalost kod nas je još uvijek malen broj onih, koji znadu stenografiju. Usput da spomenem, da je kod drugih kulturnih naroda stenografija vrlo dobro poznata vještina, i dok na pr. kod Nijemaca ima vrlo malo inteligentnih ljudi, koji ne poznaju stenografije, dotle je kod nas vrlo malo inteligentnih ljudi, koji je poznaju.

U prvoj godini učenja stenografije naučili smo poslovno pismo, to jest toliko, koliko je najmanje potrebno jednom čovjeku da znade stenografije, da se njom može koristiti u uredu i privatnom životu. Medutim tko hoće da bilježi i najbržeg govornika, mora da nauči i govorno pismo, koje skraćuje i onako skraćeno pismo stenografije. Već nakon nekoliko sati obuke vršila su se natjecanja, tko će više riječi da zabilježi u minuti. Profesor bi izdiktirao koji članak, mi bismo bilježili, ustanovilo bi se, koliko je vremena trebalo, da se izdiktira taj članak i koji je od učenika najtočnije najviše riječi zabilježio. Poslije toga imao je svaki od nas naizmjence da održi govor, o čemu je htio, i dok bi jedan govorio, drugi bi pisali s profesorom, i onda bi se opet ustanovljivalo, koji je najbolje stenografirao. Od sata do sata mogao se vidjeti napredak, jer nijedan od nas nije htio da bude posljednji. Govorilo se na satovima sve brže i brže, a i stenografiralo se sve brže i brže.

Do mature smo se dakako svi služili stenografijom, a nekoliko nas je, dok smo još bili srednjoškolci, zasluživalo kruh s pomoću stenografije. Nijedan od mojih drugova, koji su učili stenografiju, nije kasnije, kad je postao samostalan, požalio onog truda, što ga je uložio na učenje stenografije. Naprotiv, svima je ona dobro i izvrsno došla u praktičnom životu, pa bili oni pravnici, novinari, liječnici, privatni ili državni činovnici. Svakome, tko želi da što korisnije upotrijebi vrijeme, stenografija je vrlo dobro došla. Daleko bi me odvelo, da vam navedem sve slučajeve, gdje je stenografija i te kako potrebna. Hoću samo svima da vam stavim na srce, da je naučite što prije, i nijednome ne će biti žao. Dok ste u školi pruža vam se najljepša prilika, imate i vremena, ne taru vas brige za uzdržavanje, a kad stupite u život, ne ćete imati ni takve prilike ni vremena. Onima, koji moraju učiti stenografiju, t. j. učenicima trgovačkih i stručnih škola, preporučujem, da je ne uče samo toliko, da prođu, nego da nastoje da iz škole izađu dobro spremni u stenografiji, jer danas u svakoj banci i privatnom uredu traže potpuno poznavanje stenografije.

Učenicima drugih srednjih škola, koji ne moraju, ali imaju prilike da nauče stenografiju, poručujem, da mnogo ne premišljaju ili da se možda boje, da ne bi stenografije mogli da nauče. Treba samo odlučne volje i kad se počne učiti, ne prestati na pola puta, dakle treba pored odlučne volje i marljivosti i ustrajnosti.

Poznata je stvar, da veliki broj dobrih stenografa dolazi iz srednjih škola u manjim mjestima, dok Zagreb, gdje ima najviše srednjih škola, daje razmjerno mali broj dobrih stenografa, a to za to, što se dosta malen broj učenika javlja da uče neobligatno stenografiju. U manjim mjestima nema toliko kinematografa, nema toliko nogometnih utakmica, i učenici nadu vremena i za učenje stenografije. Kad Zagreb prednjači u svakom pogledu, za što bi baš u pogledu dobrih stenografa zaostajao?

Još uvijek nije kasno, i zato neka svaki od vas iskoristi priliku i neka nauči stenografiju, spremao se za ma koje zvanje, jer će mu svagdje izvrsno poslužiti.

Drago Juračić.

POUČAVANJE PUTEM POŠTE U SJEVERNOJ AMERICI.

Tečajevi na sveučilištima nijesu više isključivo pravo onih, koji imadu dovoljno novaca ili slobodnog vremena, da se posvete nekoliko godina visokoškolskoj izobrazbi. Sveučilišta su po večerima otvorila svoja vrata i radnicima u pisarnama i tvornicama. Na ovaj način svaki mladić ili djevojka, koji teže za nečim višim, mogu da si osiguraju onu izobrazbu i osposobljenje, što je potrebno za viša i izdašnija namještenja. Nesamo mladež, nego i ljudi u odraslijim godinama mogu da si osiguraju izobrazbu, koja im nije bila omogućena u mladosti. Sveučilišta su se pobrinula i za one, koji ne mogu lično biti kod predavanja. Ima mnogo ljudi, koji žive predaleko od sveučilišta, da bi mogli pohađati tečajeve. Ovi ne mogu da polaze na sveučilišta, radi toga sveučilišta dolaze k njima i to putem p o š t e. Pouka putem pošte zove se »dopisni tečaj«. U Sjedinjenim državama imademo 29 sveučilišta, koja pružaju đacima izobrazbu putem pošte. U svim tim zavodima pouka je u svakom pogledu jednaka onoj, koju sveučilišta pružaju polaznicima redovitih sveučilišnih tečajeva. U nekim zavodima isti profesor poučava t. zv. kućne đake, koji svoje predmete uče putem dopisne škole, koji i u razredima preko dana. U drugim zavodima posebni profesori od jednake vrijednosti vode samo tečajeve dopisne škole. Od tih sveučilišta davaju svjedodžbe 22 za kućni posao, te smatraju pouku putem dopisne škole jednako vrijednom dnevnim tečajevima, te vrijede dapače i za doktorske promocije. Na taj način može se kod kuće učiti samo tri godine putem dopisivanja, posljednju godinu moraju se polaziti tečajevi na sveučilištu po danu, da se dobije pravo na polaganje doktorata ili strogih državnih ispita. Većina sveučilišta traži od učenika, da bar posljednju godinu polaze takovi dopisni đaci kao redoviti dnevni slušači, ako hoće dobiti kakovu diplomu, t. j. položiti doktorat ili stroge državne ispite.

Kada se đak upiše u dopisnu školu i kada je primljen, dobije prvi poučni arak kao prvu lekciju. Kada je svršio prvu lekciju i ispunio sve formalnosti, koje se od njega traže, povraća taj arak kao svoju prvu zadaću natrag sveučilištu u svrhu popravka. Ovu prvu zadaću nato vraća sveučilište s ispravkom i drugom zadaćom, i to ide tako dalje do konca prvog tečaja. Svi predmeti se ne predaju u dopisnoj školi, te se neki predmeti mogu polaziti na večernjim ili dnevnim tečajevima. Oglašivanje, financije, zubarstvo, fizički odgoj, nauka o prodavanju robe, trgovini nekretnina, jezici i t. d., u svemu 48 predmeta, mogu se učiti putem pošte s dopisnom metodom.

Jedna ovakova dopisna škola na sveučilištu u Missouri bavi se naročito i poljodjelstvom, a takovi tečajevi se bave naročito gospodarstvom, poukom o upravi farma, o usjevima, zemlji i gojenju kokoši. Ova univerza podržaje i tečajeve u nekojim središtima izvan svog sjedišta, kamo putuju sveučilišni profesori jednom ili dva puta na nedjelju, da se sastanu s đacima i da im praktično demonstriraju. Kroz posljednje dvije godine je na taj način 2158 đaka primalo takovu obuku.

Pouka putem pošte na dopisni način stalno se širi. Prošle godine bilo je u Sjedinjenim državama preko 40.000 đaka, koji su na taj način dobivali pouku iz različnih sveučilišta. Prošle godine održano je preko 30.000 dopisnih tečajeva. Skoro svi zavodi slični sveučilištima uveli su već također ili se spremaju da uvedu takove dopisne tečajeve putem pošte. A imade i mnogo privatnih škola, koje su također uvele ovaj način dopisivanja putem pošte. Školarina se plaća na različitim sveučilištima razmjerno prema predmetima. Nekoja sveučilišta poučavaju u svih 48 predmeta, dok neka poučavaju u samo nekom određenom broju predmeta.

Mnogi od naših inteligentnih i poluinteligentnih emigranata, koji dolaze u Ameriku s nedovoljnim znanjem, a sa čvrstom voljom, da se tamo izobraze i tako da steku bolje i više položaje, polazili su i polaze takove dopisne tečajeve putem pošte, te su doista stekli lijepe položaje i lijep imutak samo putem ovakovih dopisnih tečajeva. Tu se najbolje dade ocijeniti vrijednost pošte i njezina korisnog funkcioniranja za cjelokupno čovječanstvo, jer za Sjevernom Amerikom povele su se već i mnoge druge države na čitavu kontinentu.

Dr. Bučar.

FILATELIJA.

PAZI NA STARE MARKE!

Prije 40 godina našao je neki švedski đak, kad je pregledavao korespondenciju svoje bake, jedno pismo s osobitom markom. Bila je to marka od god. 1555. po 3 šilinga, koja je izašla u zelenoj boji, a ova je bila sasvim požutjela, te je takova marka danas velika rijetkost. Dečko proda tu marku jednom trgovcu maraka u Stockholmu za 7 kr., te mu se činilo, da je učinio dobar posao. Ovaj trgovac je već znao vrijednost te rijetke marke, te ju je prodao za lijepu svotu u Beč. Iz Beča je bila dalje prodana u Pariz, a iza toga ju je kupio njemački poštanski muzej. Kako je taj muzej dobavio još jednu takovu marku, to je onu prvobitnu prodao jednom švedskom sabiraču za pola milijuna dinara. Švedski sabirač poklonio je ovu marku, koja se nakon toliko godina opet povratila kući, kr. švedskom poštanskom muzeju u Stockholmu. Zaista zanimljiva sudbina jedne marke, iz koje se ujedno može crpsti nauka, kako moramo paziti na vrijednost starih i klasičnih maraka, jer i kod nas imade vrlo rijetkih austrijskih Merkura i ugarskih litografija iz 70-tih godina.

Dr. B.

ZABAVA I ŠALA

UREĐUJE PROF. JOSIP MALAŠIĆ.

BRAĆA.

S češkoga preveo Đuro Winkelsberg, uč. Ib razr. III. real. gimn.).

Neki siromah sreo kralja te ga molio, da mu udijeli milostinju. Kralj mu dade novčić. »Veličanstvo«, kazao je siromah te gledao s nevoljom malen novčić, »nijeste se dobro razdijelili sa svojim bratom«.

»Ti si moj brat?« — čudio se kralj.

»Svakako. Zar se ne molimo oba dva jednome Bogu, zar ne zovemo: »Oče naš«?«

»Imaš pravo«, kaže kralj te se nasmije. »Pa dao sam ti tvoj dio. Kada bih imao nadijeliti svu svoju braću, kao tebe, ne bi mi bilo dosta ni cijelo moje kraljevstvo. Ali ako budeš išao još i k drugoj braći i ako dobiješ od svakoga samo jedan jedini novčić, postat ćeš ubrzo bogatašem«.

Dobar odgovor.

Majka: Čuješ, Ivice, na ormaru bile su dvije jabuke, a sad je samo jedna?

Ivica: Ja... ja... bilo je tamno, pa nijesam vidio one druge.

Iz škole.

Učitelj: Reci mi, Milane, zašto imade žirafa tako dugi vrat?

Milan: Jer joj je glava daleko od tijela.

Odgonetači iz br. 4. Bakar: Ivan Tičak (1, 3, 8, 11, 12, 13). — Petrinja: Miroslav Gregorović (1, 7, 8, 11, 12). — Pupnat: Jakov Poša (1, 8, 10, 12). — Zagreb: Drag. Hercigonja (3, 4, 7, 8, 11, 12, 13); Zvonko Horvat (3, 4, 7, 8, 11, 12); Vlad. Jurčić (sve osim 1, 2, 5, 7); Zvonimir Kuhar (sve); Veljko Novak (sve); Mirko Strahinja (2, 3, 6, 8, 11, 12); V. Stunković (2, 7, 8, 9, 11, 12, 13); V. Vernić i A. Sabioncello (3, 6, 8, 10, 11, 12); Vlatko Virag Drašković (3, 4, 7, 8, 11, 12, 13). — Varaždin: Vjek. Družinić (1, 4, 7, 8, 11, 12, 13). — **Odgonetači iz br. 5.** Bakar: Iv. V. Tičak (10, 12, 13, 18, 22, 24). — Pupnat: Jakov Poša (1, 4, 7, 10—20, 22, 23, 25, 26). — Sisak: Andr. Stojanović (1, 7, 9, 11, 12, 22, 23, 24). — Split: Josip Soljančić (1, 7, 10, 13, 14, 19, 25). — Varaždin: Vjek. Družinić (1, 10, 13, 16). — Zagreb: Branimir Antonović (1, 5, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 19, 23, 25); Drag. Crnjaković (1, 2, 10, 12, 13, 14, 16, 17, 19); Zvonimir Kuhar (sve); Veljko Novak (sve, osim 3, 4, 6, 16, 18, 24); Vlad. Jurčić (sve, osim 3, 4, 8, 15, 17); Egon Reiss (1, 10—15, 25); Vlatko Virag Drašković (1, 5, 7, 10, 11); Drag. Hercigonja (10, 14, 25); Mirica Wertheimer (1, 10 do 16, 19, 23, 24). — Naknadno su poslali odgonetke iz br. 1. Sarajevo: F. Trčak (2, 3, 5). — Iz br. 2. Petrinja: M. Gregorović (2, 3, 4, 5). Br. 3. Zagreb: Zv. Horvat (1, 3, 5—10). — Petrinja: M. Gregorović (2, 5—10). — Pupnat: Jakov Poša (3, 5, 8). — Zagreb Miroslav Rotschild (5—9); Vlatko Virag Drašković (2, 4, 6—11). — Split: Vojko Tudor (6—10).

Odgonetke zagonetki iz br. 4. 1. Soko, smrt, Mira, post, kist, Amur, Asis, lira, kula, nada, kuga, Geno, čika, Lena, Kina, prag, Križ, kćer, Adam = Smrt Smailage Čengića. **2.** Širite Omladinu! **3.** Profesor glazbe. **4.** Gradski načelnik. **5.** Mesopotamija. **6.** Para do pare dinar. **7.** Imanje je razdijeljeno. **8.** Ocat, otac. **9.** Herod, Aljmaš, rabin, asker, Metod, Bitolj, album, šljiva, islam, Ćiril = Harambašić. **10.** Stanko Vraz. **11.** Morava, Alpe, Triglav, Ivančica, Juhor, Atena, Galičica, Una, Beograd, Etna, Celje = Matija Gubec. **12.** Pjesnik, roman, Eva, ralo aneroid, Don, ovan, vid ,ići, ć = Preradović-Jovanović. **13.** Banja Luka.

Odgonetke br. 5. 1. Volga, Avala, tavan, Drava, Vezuv. **2.** Hrvatska. **3.** Arab, rabi, Abel, bilo. **4.** Ada, Nil, eto, Leh, ili, kit, Ana, car = Ditelina. **5.** Plus je predznak. **6.** Ravnica, Arabija, Abraham, Sporadi, Teheran, plinara. **7.** Vodoravno: 2. rže, 3. tip, 6. Ranko, 7. podosta, 9. an, 10. ak (uzativ), 11. on, 12. crn, 14. os, 16 as, 17. gavan,

18. aj, 20. Kap, 21. roj, 22. amo, 23. vô, 24. do. — Okomito: Božićno drvo, 2. rt, 4. Aron, 5. nota, 7. pan, 8. ako, 11. osa, 12. car, 13. maj, 15. sam, 16. ako, 19. jod, 8. Šuma Ruma. 9. Noga, Anka, rana, slon. 10. Paris, Etna, Temza, Aljmaš, Rajna, Po, Rijeka, Erdelj, Ruma, Atena, Dnjepar, Odesa, Volga, Ilok, Čuprija = Petar Preradović. 11. Bar-Rab. 12. Dunav, duvna, duvan, vuna, Una, Ivan, divan, diva, Ida, div, vid. 13. Kralj-Evica. 14. Rentgenolog. Podmaršal u miru. 15. Nema kraja ni konca. 16. Bugarija je tamburica. 17. Dragutin, Ostrogon, Menčetić, Jankovac, Artemida, Norveška, Indokina, ćirilica = Dragutin Domjanić. 18. Vodoravno: 1. bob, 3. Petrograd, 10. oko, 11. ara, 14. Osaka, 18. Zadar, 23. Rovin, 24. Anica, 25. ar, 27. A(nte) K(ovačić), 28. but, 30. Neron, 32. Beograd. Okomito: 1. bor, 2. Bog, 3. Po, 4. E(ugen) K(umičić), 5. to, 6. os, 7. Ra, 8. ar, 9. da, 12. Ivan, 13. koza, 14. or, 15. so, 16. Avar, 17. Kir, 19. Ara, 20. dika, 21. A. C(ilić), 22. ra, 26. Burg, 27. beo, 29. tor, 30. ne, 31. na. 19. 1. Kapetan, Petko i kapelan Ante u petak putuju u Kapelu. 2. Bara je došla iz Bara. 3. Mira voli da ima mira. 4. Nada se odviše nada. 5. Naša Stana nema stana. 6. Luka se najeo luka. 20. 1. Vrtlar redi vrt. 2. Vratar otvara vrata. 3. Aneta veli, da je Atena velik grad. 21. 1. Ključar uze ključe i ode u Ključ. 2. Ivan Ivanić iz Ivanića ode u Novi po vino. 3. Na Petrovo i Pavlovo odoše Petar i Pavao u Petrovac. 4. Omladinac reče: »Omladinci, kupujte, čitajte i širite Omladinu«. 22. Oton, atom, srok, Uran, Baku, ruka, čelo, peti, bura, žuna = Oton Kučera. 23. Pogrešno štampano. 24. 10, —16, —20, 24, 26, —20, 24, 26, 14, 16—26, 14, 16, 20, 24—16, 20, 24, 26, 14—24, 26, 14, 16, 20. 25. 1. Budimir budi Miru u Rimu. 2. Martin u Tirani timari svoga ata. 3. Darko rado krade. 4. Branko brani brak. 5. Ribar vczi ribu po buri u Bribir. 6. Vesna veselo vesla po Visli. 7. Bara na Baru stala je u baru.

SASTAVNICA.

(Ivan V. Tičac).

Riječi: 1. rep i kuna, 2. Kir, eme, 3. kus, rat, 4. Ema, Ikar, 5. a, rik, je, 6. bat, jem, sol, 7. val, vat, 8. at, ne, 9. Pazin, mač, 10. vani, oko, 11. upri, čaj — sastavi tako, da dobiješ: 1. biljka, 2. muško ime, 3. država, 4. dio svijeta, 5. grad, 6. grad, 7. rijeka, 8. muško ime, 9. vrst majmuna, 10. mjesto u Slavoniji, 11. mjesto u Srbiji. Početna slova odozgo dolje daju ime hrvatskoga kralja.

ARITMOGRIF.

(V. Hahn).

20, 6, 16, 10 — 12, 3 — 13, 18, 3, 14, 8 — 12, 7, 2, 7, 15, 3 — 18, 7, 4, 3 — 15, 3, 14, 12, 8, 1, 19 — 20, 3 — 19, 14 — 12, 15, 3 — 10, 18, 8, 2, 3 — 20, 7, 16, 19, 6, 8, 11, 12, 3 — 1, 21, 9, 8, 16, 7, 4, 3 — 7 — 1, 16, 8, 18, 15, 3, 17, 20, 1, 3 — 10, 3, 15 — 5, 19, 18, 8, 2, 3.

Pomoćne riječi:

13, 21, 2, 3, 10, 7, 9 dubrovački pisac.
21, 16, 8, 16 obrtnik.
12, 8, 18, 15, 3, 11, 1, 19, 17, 7, 9 dubrovački pjesnik.
14, 21, 12, 8, 17 rijeka.
21, 6, 8, 1 jelo.
18, 7, 20, 7, 4, 8 lukava životinja.
7, 17, 8, 12 muško ime.
9, 21, 5 posuda.

Mjesto brojka valja staviti slova, koja daju stihove dubrovačkoga pjesnika. Za lakše rješenje služe pomoćne riječi. Početna slova tih pomoćnih riječi odozgo dolje daju prezime pjesnika tih stihova. Nešto novo, kušajte.

GEOMETRIJSKI ZADATAK.

(Kamilo Ferus).

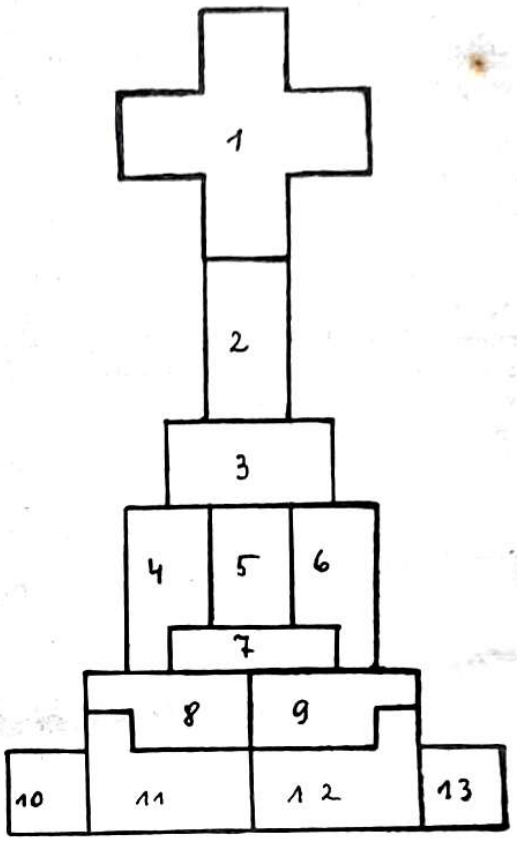

Od ovih dijelova sastavi kvadrat.

OPREKE.

(Vladimir Jurčić).

a) Cijelo mi nije!
b) Beb mi nije ja'!
c) Rat ž
d) Od mir.
e) Kost cijelo svijetlu ti.
f) Bura poništuje ti.
g) Bijela rijeka.
h) Komad vas bez komad pod bez!
i) Mi mir!
k) Šećer ne!

ZAGONETKA U SPOMENIKU.

(Ivica Supek)

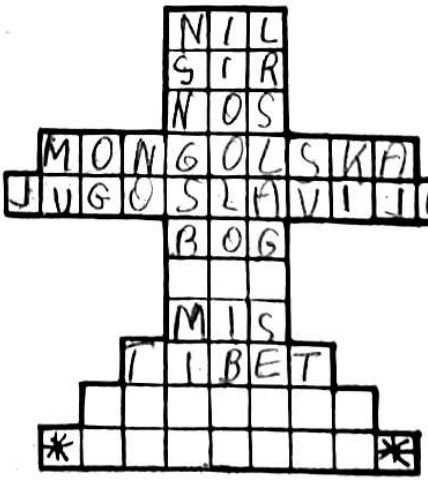

rijeka
jelo
ima svaki stvor
pokrajina u Aziji
država u Evropi
dostojanstvenik
ima nečisti čovjek
gledavac
gorje u Aziji
glas
stari grčki narod

I.—II. hrvatski junak.

ZEMLJOPISNA ZAGONETKA.
(Dionis Srebrenović)

I.

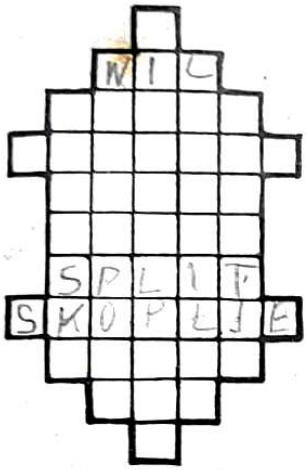

suglas
rijeka
mjesto u Bosni
mjesto u Hrvatskoj
mjesto u Bosni
mjesto u Srbiji
naša luka
mjesto u Srbiji
mjesto u Bosni
mjesto u Dalmaciji
suglas

II.

I.—II. ime i prezime mlađega hrvatskog pisca.

LOGOGRIFI.
(Vladimir Jurčić.)

I.

Sa »g« znam biti dobra, a i otrovana,
Sa »š« me ima mnogo za jesenskih dana.
Digni sada slova dva,
Te započni iznova.
Sa »d« sam filmska ja djevica,
Sa »K« azijska državica.
Sa »nj« na meni lijepo žito zori,
Sa »P« sam rijeka ja u Crnoj Gori.
Sa »r« u svakoj mene ima luci,
Sa »ž« me ne mož' držati u ruci.

II.

Sa »b« ti ja sam vrlo tvrdo drvo,
Sa »h« me dobra teret ne bi srvo.
Sa »j« rad mene bješe raspra jaka,
Sa »k« baš mene nema kuća svaka.
Sa »m« u igri zadat stvar nij' laka,
Sa »P« glumac ja sam vrlo slavni,
Sa »r« narodni problem ja sam glavni.
Sa »s« je predmet potrebit,
Sa »t« će mene uvijek bit'.

III.

Sa »b« nevrijeme sam ljuto prije leda,
Sa »c« na me skoro svatko rado gleda.
Sa »Đ« sam ime srpskog pjesnika,
Sa »h« u ratu poklič sam vojnika.
Sa »j« geološkoga dio vijeka,
Sa »M« naša ja sam dična rijeka.
Sa »p« domaća sam tusta ptica,
Sa »ž« nadimak sam opjevanog lica.

IV.

Sa »č« ti često je opasan,
Sa »h« nikakvu nema hasan.
Sa »K« sam velik vladar bio,
Sa »L« s' u djeci prevario.
Sa »m« sam svima rječca blaga,
Sa »p« sam radost svima draga.
Sa »s« od svakog biva mljeka,
Sa »T« azijski malen grad.
Sa »v« ga ima svaka r'jeka,
Sa »ž« ne valja, dok je mlad.

V.

Sa »b« vam ja sam zabavište,
Sa »c« sam pravde ja poprište.
Sa »č« kod žene gledam ga rado,
Sa »d« veseli i staro i mlado.
Sa »m« vam svuda veoma je vr'jedno,
Sa »p« bez jednog opet jeste jedno.

VI.

Sa »k« se vidjet može svakog dana
Kako nama slazi već zarana.
On ti nema svog vremena, metu,
Zimi ti je prije neg' u ljetu.
Sa »z« se njega seljak vrlo boji,
Tu ti prode dobro malokoji,
Kad se spusti iznenada,
Sav rod od njeg' ljuto strada

VII.

Moj h vam ljeti dosada je prava,
Moj k je muka komarca i brava.
Moj l često na jaslama... zijeva,
Moj nj često za vremena sijeva.
Moj r na sjeveru našem rijeka,
Moj s je opjevana ličnost neka,
Mog z vam sklonost — dar čovjeka.

VIII.

1. Jadranskoga mora otak,
2. Ja uz svaki rastem potok,
3. Život naš je sav na njemu,
4. Svaka baba vjeruje mu.

KRIŽALJKA.
(Jakov Poša)

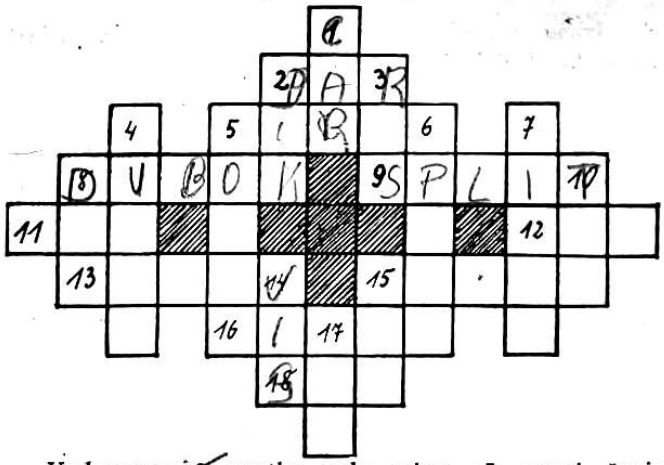

Vodoravno: 2. svatko rado prima, 5. pravi čovjek, 8. nije plitak, 9. mjesto na Jadranu, 11. hrana, 12. dio vremena, 13. vojnički čin, 15. kovina, 16. obrađuje polje, 18. crnogorica.

Okomito: 1. vladar, 2. veznik, 3. poremećuje mir, 4. muško ime, 5. mjesto na Jadranu, 6. zanimanje, 7. pokrajina SHS, 8. izlazi iz kuće, 10. mjesto na pol. Sinaju, 14. otak na Jadranu, 15. mjesto na Jadranu, 17. kao 10 okomito.

ZAGONETNE POSJETNICE.
(A. Režek i F. Turković).

Dora Snezka *Plitvice*	*Ivica Tivor*
Kamo putuje ova gospodica?	Odakle je ovaj gospodin?

Oto R. Slap

Što je ovaj gospodin?

VELIKA SLOVČANICA.

(Vladimir Jurčić).

Od slogova: a, ag, bi, ce, ci, dolf, dro, đed, e, fi, for, ga, ge, ge, gi, go, go, gu, i, ič, in, ja, ja, ja, ja, ja, jor, kar, ko, lej, lo, ma, ma, mul, na, ne, ne, ni, no, o, o, o, pulj, re, ri, ri, ro, so, sti, še, tak, te, ter, to, to, to, tr, ur, van, zar, zi — sastavi riječi:

1. nauka u medicini, 2. svatko ga ostavlja, 3. američka rijeka, 4. katastrofalna stvar za trgovca, 5. kajkavski: malo prije, 6. trgovina kozmetičkih sredstava, 7. ispitatelj (francuski), 8. selo kraj Zagreba, 9. kralj u Pilu, 10. cvijeće, 11. Agamnemnova kći, 12. rimski vojskovoda, 13. muško ime, 14. pokret u XVI. vijeku, 15. češki kralj, 16. rod (provincijalizam), 17. kemijska mješavina, 18. grad u Italiji.

Početna slova čitana odozgo dolje i dočetna odozdo gore daju važan događaj u kulturnoj historiji Hrvata.

ZEMLJOPISNA BROJČANICA.

(Mirko Dauenhauer).

I.

1	2	3	4	5	5	Srbija
6	7	8	9	7	10	Hrvatska
5	2	11	12	5	4	Srbija
2	13	2	14	7	9	Vojvodina
14	12	14	4	5	4	Srbija
15	10	4	13	11	12	Srbija
10	16	17	18	7	9	Srijem
2	6	14	7	19	12	Slovenija

II.

Imena zemalja naznačuju mjesto, koje se nalazi u njima. I.—II. daje ime zemlje.

PALINDROM.

(Veljko Novak).

Čitaš li me sprijeda,
Kažu, na njem ima ljudi;
Čitaš li me straga,
Izgubiše me mnogi ljudi.

DOPUNJALJKA.

(Zoltan Katz)

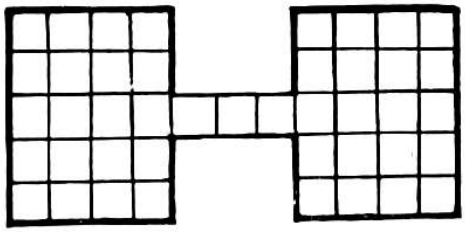

1. vjetar, 2. voćka, 3. visoravan u Aziji, 4. novac, 5. svršetak, 6. država u Americi, 7. otok, 8. vrsta riječi. I.—II., III.—IV. i V.—VI. ime i prezime hrvatskog mecene.

PORUKE UREDNIŠTVA

O. M. P., Split. Imitacija narodne pjesme je uspjela, tek ne držite se one poredbe A, non A, sed B. »Stari svirač« ne možemo uvrstiti radi nepotpune motivacije na koncu pejsme. O starom sviraču morali bismo više znati. Motiv je religiozan i vrlo ukusno odabran.

Krešo Bos. Pročitajte u prošlom broju poruku uredništva našim suradnicima, pa će Vam odmah biti jasno, zašto ne možemo uvrstiti.

D. K., Osijek. Ritmika je glatka i muzikalna, ali je na štetu pravopisa i gramatike. Trubadursko-romantički sujet za današnje je dane anahronizam. »Sanjao sam čudnu sanju« ne možemo uvrstiti radi posljednje strofe (»svih bez strasti«, »pjesme smašto«). Madrigal »Divne li su« sasvim bi uspio, da nije nejasne poredbe »Ko u sanji ćutna buna« i »drhtne zadnjom . . .« Očekujemo od Vas bolje radove, jer imate talenta.

Prevodilac, Osijek. Studija J. Machara, i radovi Hearna preteški su za našu omladinu. Kraće beletrističke radove slavenskih pisaca za omladinu rado bismo uvrstili. Ove školske godine ne trebamo više nikakova gradiva. Izvolite se u jesen javiti suradnjom.

Kalimegdan, Ggr. V. Š. Sujet je lijepo obrađen, ali preveliki »verzlibrizam« priječi nas da pjesmu uvrstimo. Preradite u prozi (jer i onako se ne držite ni metrike, ni sroka), pa pošaljite u jesen, kad bude sujet aktualan. (»Svi Sveti«).

R. K. Križevci. Svaka zagonetka mora se napisati na posebnom papiriću i njoj pridodati odgonetku, a ne da se urednik muči prepisavajući ih. Citiranim stihovima treba dodati ime i prezime pjesnika, da se znade, čiji su.

Stj. B. Koprivnica. Što vrijedi ulazi, a drugo moguće nakon popravka.

Tomo S. Rebus dobar i ulazi. Križaljka na žalost ne će ući, jer imade mnogo griješaka.

Veljko. Sve, što je dobro, štampa se, ali i drugima se mora ispuniti želja; jer svaki zagonetač jedva čeka, da vidi, da li mu je njegova stvar naštampana.

Dion. S. Jedan ulazi, a druga po mogućnosti.

Pet. Poj. Šibenik. Poslao zagonetke, a odgonetke? Gdje su?

Kanižanac. Ime i prezime?

B. Z., Šib. Mjestimice su stihovi upravo uzorni, ali cjelokupan dojam Vaših triju pjesama nije pozitivan. Premalo kolorita i živahnosti. Pjesma »Vjetar« uspjela je. Zašto ne kažete, u kojem ste razredu, jer taj je momenat često puta odlučan za uvrštenje. Očekujemo bolje radove.

Dr. A. St., Kl. Prema sadašnjim dispozicijama prijevod (»Mladi junak«) imao bi da počne u jesen o. g. Uredništvu se prigovara, ako donosi prijevode, a pogotovu duge, ali ćemo »Mladog junaka« radi njegovih odličnih kvaliteta početi prvim brojem iduće šk. godine.

F. V., Savska. Prije nego počnete kakav rad u većem stilu, dogovorite se prije toga s jednim od dvojice urednika. To Vam je tim lakše jer ste u Zagrebu. Prijevod čitava djela o čsl. literaturi, ne možemo donijeti. Kraće prikaze rado bismo u »Listku« uvrstili. »Sa stare staze« ćemo uvrstiti.

B. C., Harry. Jer nijeste potpisali, nemamo Vam što poručiti; osim toga prijetnja nije ton, kojim se odgojen čovjek služi u društvenom saobraćaju.

M. P. Sk., Sarajevo. Pjesma u prozi »Njegov osjećaj« izvrsna je, ali nije za naš list. »Proljeće« je previše raskidano (u pogledu metrike), a slavujev poj se ponavlja u tri kitice; inače nam se Vaša optimistička nota veoma svida. Očekujemo od Vas bolje radove.

Ć. G., Split. Dar opažanja i unutrašnje proživljavanje — odlike su Vaše pjesme. »Akord večeri jedne . . .« Poredbe su smione; rukopis mjestimice nečitljiv.

Sulejman. Srokovi su pravilni, ali većina stihova zvuči kao obične prozaične rečenice. U pjesmama ima dosta nesklada i logičkog i stilističkog. Javite se u prozi.